

Tiina-Liisa Autio ja Anna Karjala

Ihmiskauppa ja ihmisoikeudet

1. Johdanto

Kansainvälinen yhteisö on viime vuosina laatinut useita ihmiskaupan vastaisia lain säädäntöinstrumentteja, jotka velvoittavat valtioita ennalta ehkäisemään ihmiskauppaa, auttamaan ja suojelemaan ihmiskaupan uhreja, varmistamaan ihmiskauppaan syyllistyneiden asianmukaisen syytteenpanon sekä tekemään yhteistyötä toisten kanssa näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Myös Suomessa on ryhdytty lainsäädännöllisiin ja muihin ihmiskaupan vastatoimiin. Kysymys siitä, mitä ihmiskaupalla oikeudellisissa yhteyksissä tarkoitetaan, on kuitenkin jäänyt vaille selväsanaista vastausta. Käsitteet ihmiskaupasta ja sen uhreista vaihtelevat toimijoiden kesken siitäkkin huolimatta, että Suomi on sitoutunut noudattamaan yhtenäistä ihmiskaupan määritelmää soveltaessaan ihmiskauppaan liittyvää lainsäädäntöä. Kysymykset siitä, mitä ihmiskauppa on ja kuka on ihmiskaupan uhri, aiheuttavat edelleen päänvaivaa viranomaisille ja tuomioistuimille. Siinä missä jotkut toimijat näkevät ihmiskaupan kahleisiin sitomisen törkeänä vapaudenriistona ja väkivaltaisena pakottamisena, toiset puolustavat laajempaa ymmärrystä, joka hahmottaa ihmiskaupan nimenomaan yksilön haavoittuvan aseman sekä uhrin ja hänen hyväksikäyttäjensä välisen epätasapainoisen valtasuhteen kautta.

Määritelmän epäselvyys saattaa johtaa siihen, ettei ihmiskaupan piirteitä sisältävä rikollinen toiminta johda esitutkintaan, syytteen ja tuomioon ihmiskaupasta, vaan hyväksikäyttöä sisältävää tekoa lähestytään rikosprosessissa ihmiskaupan piirteitä sisältävänä eli niin sanottuna ihmiskaupan kaltaisena rikoksena

, kuten parituksena tai kiskonnantapaisena työsyryntänä. Ihmiskaupan määritelmän epäselvyys johtaa myös siihen, etteivät ihmiskaupan uhrien parissa työskentelevät tahot välttämättä osaa tunnistaa ihmiskaupan uhria ja ohjata häntä auttamisjärjestelmään.

Ihmiskaupan yksiselitteisen tulkintatavan puuttumisesta huolimatta selvää kuitenkin on, että ihmiskaupassa on kysymys toisen ihmisen hyväksi käyttämisestä hyödyn tavoittelemistarkoituksessa. Olennaista on, että tekijä käyttää hyväkseen toisen henkilön riippuvaisuutta tai turvattomuutta tai turvautuu johonkin kontrollikeinoon, ku-

¹ Roth 2010b s. 281.

² Kansallisen ihmiskaupparaportoinnin kertomus 2010 s. 8.

³ Roth 2010b s. 281

ten väkivaltaan tai sillä uhkaamiseen, saadakseen uhrinsa alistumaan hyväksikäytön kohteeksi. Ihmiskauppatermi johtaa usein harhaan: monet kuvittelevat, että ollakseen ihmiskauppaa uhrin vapaus on täytynyt fyysisesti riistää ja hänet on täytynyt saattaa hyväksikäytön kohteeksi pahoinpitelemällä tätä tai erehdyttämällä työn luonteen suhteen. Kansainvälisen määritelmän mukaan riittää, että tekijä on käyttänyt hyväkseen uhrinsa haavoittuvaa asemaa tai omaa valta-asemaansa suhteessa uhriin. Merkityksellistä ihmiskaupan määritelmän täyttymisen kannalta ei aina ole se, mitä tekijän ja uhrin välillä on tapahtunut rekrytointivaiheessa: kiinnostavampaa on se, miten tilanne on kehittynyt hyväksikäyttövaiheessa esimerkiksi sen jälkeen, kun uhri on jo aloittanut työnteon. Näin ymmärrettynä ihmiskauppa ei ole hetkellistä kaupantekoa, vaan prosessi, jossa uhrin ja tekijän välinen valtasapaino voi muuttua ja jossa uhrista voi tulla tekijästä riippuvainen tai erityisen haavoittuvainen vasta, kun hyväksikäyttö on jo alkanut.

⁴ Ihmiskauppa määritellään ihmisoikeusloukkaukseksi

⁵ ja sitä on pidetty yhtenä nykyajan ajankohtaisimmista ja laajalle levinneimmistä ihmisoikeusongelmista

⁶ . YK:n

arvion mukaan noin 4 miljoonaa ihmistä, joista useimmat ovat naisia ja lapsia, joutuu vuosittain ihmiskaupan uhriksi ja pakotetaan työskentelemään rakennustyömailla, maataloudessa, kaivoksissa, kalastuksessa, lastenhoitajina tai teollisuudessa. Heitä käytetään myös sotilaina tai pakotetaan huumeiden salakuljetukseen, kerjäämiseen, laittomiin adoptioihin, prostituutioon, pornoteollisuuteen, seksiturismiin tai pakko-avioliittoihin.

⁷ Uhreista 43 prosenttia käytetään hyväksi seksuaalisessa tarkoituksessa ja 32 prosenttia kaupallisessa tarkoituksessa

⁸ Pääasiassa kansainvälisen keskustelun ja velvoitteiden ansiosta ihmiskaupan myönnetään nykyään koskettavan myös Suomea. Ihmiskaupan vastaisiin toimenpiteisiin on ryhdytty: ihmiskauppa on säädetty rangaistavaksi teoksi, ihmiskaupan uhreille on mahdollista myöntää oleskelulupa ja harkinta-aika, uhripalvelujärjestelmä on perustettu, tietoisuutta ihmiskaupasta on kasvatettu ja rikostutkintaa on tehostettu. Lokakuussa 2006 tuli voimaan lainmuutos

⁹, jolla seksuaalipalveluiden ostaminen parituksen ja ihmiskaupan uhreilta säädettiin rangaistavaksi teoksi.

¹⁰ Ihmiskaupan tunnistaminen ilmiönä ja sen erottaminen muista teoista, kuten parituksesta tai ihmissalakuljetuksesta, ei ole yksinkertaista tai ongelmatonta. Keskustelun ja tietoisuuden kasvattaminen on välttämätöntä, jotta ihmiskaupan uhrien ihmisoikeuksien loukkaamiseen voidaan puuttua ja suoda heille oikeuksia, jotka ihmiskaupan uhrille kuuluvat.

⁴ Roth 2010b s. 286–287.

⁵ Pärssinen 2006 s. 191.

⁶ Roth 2010a s. 10.

⁷ Amir ja Beeks 2006 s. 9.

⁸ ILO 2005: Trafficking for Forced Labour s. 8.

⁹ L 25.8.2006/743 (RL 20 luku 8 §: Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö), HE 221/2005.

¹⁰ Roth 2007b s. 419.

177

Tässä artikkelissa tarkastellaan ihmiskauppaa sen eri muodoissaan erityisesti Suomen kannalta. Tarkoituksena on käydä säännösten läpi sitä, mitä ihmiskauppa on, ja tutkia ihmiskauppaan liittyvää oikeuskäytäntöä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen sekä kansallisten tuomioistuinten tapausten kautta. Tämän kautta voidaan toivottavasti osaltaan selvittää sitä, minkälaista toimintaa ihmiskauppaan voi sisältyä ja miten sen uhreja voitaisiin entistä paremmin tunnistaa.

2. Suojeltavat oikeushyvät ja oikeuslähteet

2.1. Suojeltavat oikeushyvät

“I believe the trafficking of persons, particularly women and children, for forced and exploitative labour, including for sexual exploitation, is one of the most egregious viola-

tions of human rights.”

– Kofi Annan

¹¹ Rikosten kriminalisoimisen tarkoituksena voidaan katsoa olevan yleisluonteisten etuuskien tai arvojen eli niin sanottujen oikeushyvien suojeleminen. Kriminalisointia voidaan perustella sillä, että kun ihmiset rangaistusuhan vuoksi tekevät tai jättävät tekemättä tiettyjä tekoja, saavutetaan jotakin arvokasta.

¹² Ihmiskauppasääntelyllä suojattavista arvoista keskeisimmät ovat vapaus ja koskemattomuus.

¹³ Näiden oikeuksien ydinalueesta ei ole mahdollista poiketa edes hätätilan aikana.

¹⁴ Ihmiskauppa on vakava rikos ja loukkaus yksilön ihmisarvoa ja koskemattomuutta vastaan – ihmistä ei voi kaupata kuten tavaroita. Ihmiskauppaa on pidetty yhtenä orjuuden nykymuotona

¹⁵ . Ihmiskaupan ja orjuuden kieltoon liittyykin sama ehdottomuus; kumpikaan niistä ei ole hyväksyttävissä missään muodoissa

¹⁶

Ihmiskauppa loukkaa uhrin ihmisoikeuksia prosessin kaikissa vaiheissa. Lähtömaissa loukataan usein uhrien poliittisia, lainsäädännöllisiä, taloudellisia ja sosiaalisia ihmisoikeuksia. Esimerkkeinä tällaisista loukkauksista voidaan mainita muun muassa naisten syrjintä työmarkkinoilla pienemmän palkan ja suuremman työttömyyden muodossa. Naiset myös osallistuvat miehiä harvemmin päätöksentekoon sekä julkisella että yksityisellä sektorilla. Kaikki nämä tekijät työntävät naisia hyväksikäytettäviksi.

¹⁷ Ihmiskauppa itsessään loukkaa useita ihmisoikeuksia. Uhrit joutuvat kohtaamaan fyysisistä, psykologista ja seksuaalista väkivaltaa, pakkotyötä ja orjuutusta sekä muuta

¹¹ Ejalu 2006 s. 165.

¹² Frände 2005 s. 22.

¹³ Pellonpää 2005 s. 270.

¹⁴ Pellonpää 2005 s. 270.

¹⁵ Esim. Nieminen 2005 s. 136 ja Pärssinen 2006 s. 178.

¹⁶ Nieminen 2005 s. 136.

¹⁷ Kuivaniemi 2004, s. 9.

epäinhimillistä kohtelua. Uhreja saatetaan pitää lukkojen takana ja heidän oikeuttaan omaan kehoon loukata. Heidän työolosuhteensa eivät ole turvalliset eikä heille välttämättä makseta palkkaa lainkaan.

¹⁸ Siinä, missä tekijä rikkoo kansallisia lakeja, valtiot, jotka eivät ole sitoutuneet kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin, loukkaavat uhrien ihmisoikeuksia. Valtiot saattavat loukata uhrien ihmisoikeuksia pidättämällä ja rankaisemalla uhreja, palauttamalla heidät takaisin hyväksikäyttäjien käsiin tai jättämällä tarjoamatta heille keinoja saada korvausta tekijöiltä. Tällä tavoin valtiot saattavat ”uhriuttaa” uudelleen ihmiskaupan uhrin.

¹⁹ Uhrin kannalta ei ole yhdentekevää, määritelläänkö hänen kohtaamansa hyväksikäyttö ihmiskaupaksi vai muuksi hyväksikäytöksi. Ihmiskaupan uhreilla on erityisasema suhteessa muihin hyväksikäytön uhriin, sillä ensin mainituilla on mahdollisuus saada apua auttamisjärjestelmän kautta sekä hakea tiettyjä oleskelun statuksia ulkomaalaislain nojalla.

²⁰

2.2. Oikeuslähteet

2.2.1. Sääntelyn historia

Ihmiskaupan kansainvälisen sääntelyn historia ulottuu 1800- ja 1900-lukujen vaihteeseen, jolloin järjestettiin ensimmäinen kansainvälinen niin sanottua valkoista orjakauppaa koskeva kongressi ja neuvoteltiin ensimmäiset sopimukset valkoisen orjakaupan tukahduttamiseksi.

²¹ Valkoisella orjakaupalla tarkoitettiin eurooppalaisten naisten ja tyttöjen rekrytointia ja kuljettamista siirtomaihin prostituutioon, ja termillä haluttiin erottaa valkoisten naisten ja tyttöjen prostituutioon saattaminen Afrikan mustan väestön orjakaupasta.

²² Pariisissa tehtiin vuonna 1904 ensimmäinen kansainvälinen sopimus valkoiseksi orjakaupaksi kutsuttua rikollista ammattia vastaan ja vuonna 1910 valkoisen orjakaupan ehkäisemistä koskeva yleissopimus. Suomi on liittynyt vuonna 1921 Kansainliiton piirissä tehtyyn kansainväliseen sopimukseen naisten ja lasten kaupan ehkäisemisestä (SopS 2/27), joka sisälsi liittymisen myös edellä mainittuihin Pariisissa vuonna 1904 ja 1910 tehtyihin sopimuksiin. Kansainvälinen yleissopimus täysi-ikäisten naisten kaupan vastustamiseksi tehtiin vuonna 1933 ja myös Suomi liittyi sopimukseen (SopS 29/37). Toisin kuin aiemmat sopimukset, vuoden 1933 sopimus pyrki vastustamaan prostituutioon saattamista uhrin suostumuksesta riippumatta.

²³ Kuivaniemi 2004, s. 9–10.

¹⁹ Kuivaniemi 2004, s. 10.

²⁰ Roth 2010b s. 281–282.

²¹ Roth 2010a s. 39–40 ja Pärssinen 2006 s. 179.

²² Kansallisen ihmiskaupparaportoinnin kertomus 2010 s. 29.

²³ Kansallisen ihmiskaupparaportoinnin kertomus 2010 s. 30 ja Roth 2010 s. 39–41.

2.2.2. Merkittävimmät kansainväliset sopimukset

2.2.2.1. Euroopan ihmisoikeussopimus Euroopan ihmisoikeussopimus eli yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (SopS 63/1990) on keskeisin perusoikeuslähde Euroopassa

²⁴

. Lainsäädännön alaan kuuluvilta osin sopimus ja sen lisäpöytäkirjat ovat Suomessa voimassa eduskuntalain tasoisena säännöksenä eli sopimus on valtiosisäisesti samassa asemassa kuin lait yleensä. Tämä tarkoittaa sitä, että sopimusta voidaan ja sitä tulee soveltaa lakina käytännön viranomais- ja tuomioistuintoiminnassa. Ihmisoikeussopimuksen määräysten todellinen sisältö on määräytynyt ja määräytyy erityisesti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisujen välityksellä, ja niinpä ihmisoikeusystävällinen laintulkinta edellyttää lainsoveltajalta huomion kiinnittämistä myös vakiintuneeseen tulkintakäytäntöön.

²⁵

Ihmiskaupan kannalta keskeisin on ihmisoikeussopimuksen 4 artikla, jonka mukaan ketään ei saa pitää orjuudessa (slavery) tai orjuuden kaltaisessa pakkotyössä (servitude) eikä ketään saa vaatia tekemään pakkotyötä tai muuta pakollista työtä. Orjuus tarkoittaa täydellisen omistusoikeuden kaltaista suhdetta isännän ja vailia omaa juridista henkilöllisyyttä olevan orjan välillä, kun taas sana ”servitude” viittaa astetta lievempään alistussuhteeseen, jossa henkilö on totaalaisesti sidottu työskentelemään toisen hyväksi tai antamaan tälle palveluksiaan

²⁶

2.2.2.2. YK:n sopimukset

YK:ssa on vuonna 1949 hyväksytty ihmiskaupan ja toisten prostituutiosta hyötymisen tukahduttamista koskeva yleissopimus, jonka Suomi on ratifioinut vuonna 1972 (SopS 33/1972). Sopimuksen 1 artiklan mukaan yleissopimuksen sopimuspuolet sitoutuvat rankaisemaan henkilöä, joka toisen henkilön intohimojen tyydyttämiseksi hankkii, viekoittelee tai houkuttelee mukaansa prostituutiota varten toisen henkilön tai käyttää toisen henkilön prostituutiota hyödykseen siitä huolimatta, että kyseinen henkilö olisi antanut tähän suostumuksensa. Sopimuksen 2 artiklan mukaan sopimuspuolet sitoutuvat rankaisemaan myös henkilöä, joka pitää, hoitaa tai rahoittaa bordellia taikka vuokraa tilan toisen prostituutiota varten.

YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus, jonka myös Suomi on ratifioinut (SopS 67–68/1986), velvoittaa jäsenvaltiot ryhtymään kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin estääkseen kaikenlaisen naisten kaupan ja naisten prostituutiosta hyötymisen.

²⁴

EIS allekirjoitettiin Roomassa 4.11.1950 ja se tuli voimaan Suomessa 10.5.1990.

²⁵

Pellonpää 2005 s. 59–62.

²⁶

Pellonpää 2005 s. 270–271.

180

YK:n lapsen oikeuksien sopimus (SopS 59–60/1991) velvoittaa sopimusvaltioita suojelemaan lapsia kaikilta seksuaalisen riiston ja hyväksikäytön muodoilta ja estämään lasten ryöstämisen, myynnin ja kauppaamisen. Sopimuksen lisäpöytäkirja vuodelta 2000 kieltää nimenomaisesti lapsikaupan, lapsiprostituution ja lapsipornografian ja velvoittaa sopimusvaltioita suojelemaan lapsikaupan uhrien etuja ja oikeuksia kaikissa rikosprosessin vaiheissa. Lisäpöytäkirja vaatii lisäksi, että jäsenvaltiot pyrkivät lisäämään tietoisuutta lapsikaupasta, ehkäisevät lapsikauppaa ja auttavat lapsikaupan uhreja. Suomi on allekirjoittanut lisäpöytäkirjan, mutta sitä ei ole vielä ratifioitu. YK:ssa on joulukuussa 2000 hyväksytty kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastainen yleissopimus (nk. Palermon sopimus) ja sen lisäpöytäkirja ihmiskaupan, erityisesti naisten ja lasten kaupan ehkäisemisestä, torjumisesta ja rankaisemisesta (SopS 20/2004 ja 71/2006). Ihmiskauppalisäpöytäkirjan artikla 3 sisältää ensimmäisen kansainvälisesti hyväksytyin ihmiskaupan määritelmän ja artikla 5 velvoittaa sopimusvaltiot säätämään ihmiskaupan rangaistavaksi teoksi. Ihmiskauppalisäpöytäkirja sisältää lisäksi määräyksiä muun muassa ihmiskaupan uhrien auttamiseksi ja suojelemiseksi (artikla 6), ihmiskaupan uhrien asemasta vastaanottavissa valtioissa (artikla 7) ja heidän kotiuttamisestaan (artikla 7).

Muita ihmiskaupan kannalta merkittäviä ihmisoikeussopimuksia ovat muun muassa YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen sopimus (KP-sopimus, SopS 8/1976), YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva sopimus (TSS-sopimus, SopS 6/1976), YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen yleissopimus (SopS 60/1989) ja YK:n kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva kansainväli

-
nen yleissopimus (SopS 37/1970).

²⁷

2.2.2.3. ILO:n sopimukset

ILO:n (International Labour Organization) pakkotyötä koskevat sopimukset ovat merkittäviä työperäisen ihmiskaupan ja pakkotyön poistamisen kannalta. Vuonna 1930 hyväksytty pakollista työtä koskeva sopimus (SopS 44/1935) ja vuonna 1957 hyväksytty pakkotyön poistamista koskeva sopimus (SopS 17/1960) velvoittavat sopimus valtioita lakkauttamaan pakollisen työn kaikissa muodoissaan.

2.2.3. Euroopan neuvoston yleissopimus ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta

Euroopan neuvoston ministerikomitea hyväksyi 3.5.2005 yleissopimuksen ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta. Yleissopimus tunnustaa ihmiskaupan ihmisoikeusloukkaukseksi ja sisältää määräyksiä keinoista estää ihmiskauppaa, uhrien suojelemisesta,

²⁷

Ihmiskaupparaporttien kertomus 2010 s. 33.

181

rikosvastuusta, tutkinnasta ja oikeudenkäynnistä, kansainvälisestä yhteistyöstä sekä seurantajärjestelmästä. Erona Palermon sopimuksen ihmiskauppalisäpöytäkirjaan yleissopimus laajentaa ihmiskaupan käsitteen järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittymättömään ihmiskauppaan ja asettaa uhrien oikeuksien kunnioittamisen ja suojelemisen ihmiskaupan vastaisen toiminnan perustaksi.

²⁸

Yleissopimus ei tee eroa rajat

ylittävän ihmiskaupan eikä valtion sisällä tapahtuvan ihmiskaupan välillä. Yleissopimus on tullut voimaan 1.2.2008. Suomi on allekirjoittanut sopimuksen 29.8.2006,

mutta sopimuksen ratifiointimenettely on vielä kesken. Ulkoasiainministeriö on asettanut sopimuksen kansallista voimaan saattamista varten työryhmän, jonka jatkettu määräaika on päättynyt 31.12.2010. Yleissopimuksen voimaansaattaminen Suomessa edellyttää ainakin rikosoikeudellisia lainsäädäntömuutoksia

²⁹

.

Johdannossaan yleissopimus tunnustaa ihmiskaupan olevan ihmisoikeusloukkaus ja muodostavan uhan ihmisarvolle ja koskemattomuudelle. Sopimus velvoittaa valtioita edistämään ihmisoikeusperustaista lähestymistapaa ihmiskauppaan sekä kiinnittämään huomiota sukupuolen valtavirtaistamiseen ja lasten asemaan kaikessa ihmiskaupan vastaisessa toiminnassa. Vaikka sopimus ei konkreettisissa velvoitteissa

yllä YK:n ihmisoikeusvaltuutetun suositusten tasolle, se on kuitenkin lähempänä niitä

kuin mikään muu kansainvälinen ihmiskaupan vastainen instrumentti. Esimerkiksi uhrien auttamista ja suojelemista koskeva artikla on kirjoitettu vahvempaan ja velvoittavampaan muotoon kuin YK:n ihmiskauppalisäpöytäkirjan vastaava artikla. Yleissopimuksessa oikeusprosessi vahingonkorvauskanteineen määritellään ihmiskaupan uhrin oikeudeksi eikä ainoastaan osaksi valtioiden rikosentorjuntaa.

Yleissopimuksessa sopimusvaltioille asetetaan YK:n ihmiskauppalisäpöytäkirjaa vahvempia velvoitteita myös uhrien turvallisen paluun suhteen. Yleissopimukseen on lisäksi luotu ihmisoikeussopimuksille tyypillinen valvontamekanismi.

³⁰

Eräs tärkeä edistysaskel on EN:n ihmiskauppaa koskevan yleissopimuksen sisältämä määräys ihmiskaupan uhrien tunnistamisesta. Artiklassa tunnistamisen myönnetään olevan edellytys muulle ihmiskaupan vastaiselle toiminnalle ja uhrien oikeuksien toteuttamiselle sekä velvoitetaan sopimusvaltiot huolehtimaan tunnistamisen asian mukaisuudesta. Kuten kansainvälisen siirtolaisuusjärjestön (IOM) ihmiskauppayksikön johtaja on todennut, ihmiskaupan (kansainvälis)oikeudellinen määritelmä on sinänsä selkeä ja ymmärrettävä. Ongelmiin törmätään siinä vaiheessa, kun ihmiskaupan uhria yritetään kuvailla tai tunnistaa käytännössä. Suurimmalta osin ero epäilyllä ihmiskaupan ja todellisten uhrilukujen osalta selittyy sillä, ettei ihmiskaupan uhreja osata edelleenkään tunnistaa. Heidät sekoitetaan toistuvasti joko prostituoituihin, dokumentoimattomiin siirtolaisiin tai laittomiin työntekijöihin. Tällöin heiltä evätään oikeus kansainvälisissä sopimuksissa turvattuun ihmiskaupan uhrien auttamistoihin, oleskelulupaan, vahingonkorvaukseen ja muihin oikeussuojakeinoihin ja poistetaan

²⁸

Roth 2007b s. 420.

²⁹

OM:n säädöshankkeet 1.9.2010, s. 106–107.

³⁰

Roth 2007b s. 420.

182

maasta. Olennainen kysymys onkin se, mihin rajat näihin muihin ihmisryhmiin nähden käytännössä asettuvat.

³¹

2.2.4. Ihmiskauppa EU-oikeudessa

Euroopan unionin neuvosto hyväksyi vuonna 1997 ihmiskaupan ja lasten seksuaalisen hyväksikäytön vastaisen yhteisen toiminnan ja antoi vuonna 2002 puitepäätöksen

ihmiskaupan torjunnasta. Puitepäätöksessä ihmiskaupan määritelmä on laajennettu

koskemaan paitsi seksuaalista hyväksikäyttöä myös työvoiman hyväksikäyttöä.

³²

Euroopan parlamentti on vuoden 2010 lopulla hyväksynyt direktiivin, joka ottaa

laajemman näkökulman hyväksikäyttöön kuin EU:n vuoden 2002 puitepäätös ja laajentaa siten suojeltujen uhrien

määrää. Direktiivi määrää ihmiskauppiaille kovemmat rangaistukset ja takaa ihmiskaupan uhreille parempaa

suojelua ja apua. Uudessa direktiivissä ihmiskaupalle asetetaan EU:n laajuiset rangaistukset, joiden pituus on

vähintään viisi vuotta ja raskauttavien asianhaarojen vallitessa tehtyjen rikosten vähintään kymmenen vuotta.

Rikos on tehty raskauttavien asianhaarojen vallitessa, jos siihen liittyy järjestäytyntä rikollisuutta, lasten

hyväksikäyttöä, vakavaa väkivaltaa tai jos uhrin henki on vaarannettu. Direktiivi asettaa jäsenvaltiolle velvoitteen

varmistua siitä, että rikosten tekovälineet ja rikoshyödyt takavarikoidaan ja tuomitaan menetetyksi. Direktiivi

velvoittaa jäsenvaltiot turvaamaan uhrille majoituksen, aineellisen

avun, välttämättömän sairaalahoidon ja psykologisen tuen sekä tarvittaessa maksuttoman lainopillisen neuvonnan

ja oikeudellisen edustuksen. Lisäksi uhrille tulee taata

pääsy todistajansuojeluohjelmiin. Vaatimus jättää ihmiskaupan uhrin syyttämättä tai

seuraamuksetta pakotetusta osallistumisesta rikolliseen toimintaan on ilmaistu selvästi

direktiivissä.

³

2.2.5. Ihmiskauppa Suomen lainsäädännössä

Rikoslakiin (39/1889) lisättiin 1.8.2004 voimaan tulleella lailla (650/2004) ihmiskaup

-

paa ja törkeää ihmiskauppaa koskevat rangaistussäännökset, jotka vastaavat Euroopan

unionin neuvoston vuoden 2002 puitepäätöksessä ja YK:n yleissopimuksen ihmiskauppaa koskevassa

lisäpöytäkirjassa asetettuja kriminalisointivelvoitteita. Säännökset on sijoitettu rikoslain vapauteen kohdistuvia

rikoksia koskevan luvun 25 alle.

Rikoslain 25 luvun 3 §:n ja 3 a §:n mukaan ihmiskauppa, törkeä ihmiskauppa ja

kummankin yritys ovat rangaistavia tekoja. Rangaistus ihmiskaupasta on vähintään

4 kuukautta ja enintään 6 vuotta vankeutta. Törkeän ihmiskaupan rangaistusasteik

-

ko on 2–10 vuotta vankeutta. Rikoslain mukaan ihmiskauppaa on toisen henkilön

paritusrikoksen kaltainen seksuaalinen hyväksikäyttö, pakkotyö tai muunlainen ih

-

³¹

Roth 2007b s. 420–421.

³²

Euroopan unionin neuvoston puitepäätös ihmiskaupan torjunnasta, 2002/629/YOS.

³³

Edilex 14.12.2010

183

misarvoa loukkaaviin olosuhteisiin saattaminen sekä elinkauppa taloudellisessa hyötymistarkoituksessa.

Tunnusmerkistön täytyminen edellyttää, että rikoksen uhria on erehdytetty, hänen riippuvaista asemaa tai

turvatonta tilaa on hyväksikäytetty taikka että hänen vallassa pitämisestään on maksettu tai otettu vastaan korvaus.

Jos ihmiskaupassa käytetään keinona esimerkiksi väkivaltaa tai uhkausta, aiheutetaan uhrille

vaikea ruumiinvamma tai hengenvaarallinen tila, rikos kohdistuu alaikäiseen tai rikos

on tehty osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa ja teko on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, tekijä

on tuomittava törkeästä ihmiskaupasta.

YK:n ihmiskauppa lisäpöytäkirja ja Euroopan unionin neuvoston puitepäätös

vaikuttivat myös ulkomaalaislakiin (301/2004) vuonna 2006 tehtyihin muutoksiin.

Ulkomaalaislain 52 a §:n mukaan Suomessa olevalle ihmiskaupan uhrille myönnetään tilapäinen oleskelulupa, jos

ihmiskaupan uhrin oleskelu Suomessa on perusteltua ihmiskaupan esitutinnan tai tuomioistuinkäsittelyn vuoksi,

ihmiskaupan uhri on valmis tekemään yhteistyötä viranomaisten kanssa ihmiskaupasta epäiltyjen kiinni

saamiseksi eikä ihmiskaupan uhrilla ei ole enää siteitä ihmiskaupasta epäiltyihin.

Oleskelulupa voidaan myöntää jatkuvana ja riippumatta siitä, täytyvätkö edellä

mainitut edellytykset, jos ihmiskaupan uhri on erityisen haavoittuvassa asemassa.

Oleskeluluvan myöntäminen ei edellytä, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu. Ulkomaalaislain 52 b §:n mukaan ihmiskaupan uhrille voidaan myöntää harkinta-aika, jonka kuluessa hänen tulee päättää, tekeekö hän yhteistyötä viranomaisten kanssa ihmiskaupasta epäiltyjen kiinni saamiseksi.

Ulkomaalaislain muutoksen ensisijaisena tarkoituksena on ollut rikostorjunnan päämäärien palveleminen. Tämän painotuksen vuoksi yhteistyöhaluttomat tai -kyvyttömät ihmiskaupan uhrin voivatkin jäädä auttamisjärjestelmän ulottumattomiin ja siten hyväksikäytön kierteeseen.

³⁴ Ihmiskaupan uhrin auttamisjärjestelmä lakisääteistettiin 1.1.2007 voimaan tulleella maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetun lain eli kotouttamislain (493/1999) muutoksella. Ihmiskaupan uhreille voidaan

kotouttamislain 25 a §:n nojalla järjestää palveluja ja tukitoimia, joihin voi sisältyä oikeudellista ja muuta neuvontaa, kriisiapua, sosiaali- ja terveyspalveluja, tulkkipalveluja sekä muita tukipalveluja, majoitus tai asuminen, toimeentulotuki ja muu tarpeellinen huolenpito sekä turvallisen paluun tukeminen. Palveluja ja tukitoimia annettaessa tulee ottaa huomioon ihmiskaupan uhrin iästä, turvattomasta asemasta sekä fyysisestä ja psyykkisestä tilasta johtuvat erityistarpeet sekä ihmiskaupan uhrin että palveluja ja tukitoimia järjestävän henkilöstön turvallisuus.

Ihmiskaupparaportoinnin tehtävä lakisääteistettiin puolestaan 1.1.2009 voimaan tulleella vähemmistövaltuutetusta ja syrjintälautakunnasta annetun lain (660/1991) muutoksella. Muutoksen jälkeen vähemmistövaltuutetun tehtävänä on lain 2 §:n 1 momentin 8 kohdan nojalla muun ohella toimia kansallisena ihmiskaupparaportointijana, joka

³⁴ Roth 2007b s. 424.

184

seuraa ihmiskauppaan liittyviä ilmiöitä, kansainvälisten velvoitteiden toteutumista ja kansallisen lainsäädännön toimivuutta sekä raportoi niistä, antaa ihmiskaupan vastaiseen toimintaan ja uhrin oikeuksien toteutumiseen liittyviä ehdotuksia, suosituksia, lausuntoja ja neuvoja sekä pitää yhteyttä kansainvälisiin järjestöihin ihmiskauppaan liittyvissä kysymyksissä.

3. Mitä ihmiskauppa on?

3.1. Ihmiskaupan määritelmistä

Keskeisin ihmiskaupan vastainen kansainvälisoikeudellinen instrumentti on Yhdistyneiden Kansakuntien kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastainen yleissopimus sekä sen lisäpöytäkirja ihmiskaupan, erityisesti naisten ja lasten kaupan, ehkäisemisestä, torjumisesta ja rankaisemisesta (YK:n ihmiskauppalisäpöytäkirja eli ns. Palermon sopimuksen lisäpöytäkirja)

³⁵ . Ihmiskauppa määriteltiin tässä lisäpöytäkirjassa ensimmäistä kertaa. Lisäpöytäkirjan 3 artiklan a-kohdan mukaan ihmiskauppa tarkoittaa hyväksikäyttötarkoituksessa tapahtuvaa henkilöiden värväystä, kuljettamista, siirtämistä, kätkemistä tai vastaanottamista (toiminta) voimankäytöllä uhkaamisen tai voimankäytön tai muun pakottamisen, sieppauksen, petoksen, harhaan johtamisen, vallan väärinkäytön tai haavoittuvan aseman hyödyntämisen avulla, taikka toista henkilöä vallassa pitävän henkilön suostumuksen saamiseksi annetun tai vastaanotetun maksun tai edun avulla (keinot)

. Hyväksikäytöksi katsotaan vähintään toisen hyväksikäyttöä

- jassa ensimmäistä kertaa. Lisäpöytäkirjan 3 artiklan a-kohdan mukaan ihmiskauppa tarkoittaa hyväksikäyttötarkoituksessa tapahtuvaa henkilöiden värväystä, kuljettamista, siirtämistä, kätkemistä tai vastaanottamista (toiminta)

- voimankäytöllä uhkaamisen tai voimankäytön tai muun pakottamisen, sieppauksen, petoksen, harhaan johtamisen, vallan väärinkäytön tai haavoittuvan aseman hyödyntämisen avulla, taikka toista henkilöä vallassa pitävän henkilön suostumuksen saamiseksi annetun tai vastaanotetun maksun tai edun avulla (keinot)

- kilöä vallassa pitävän henkilön suostumuksen saamiseksi annetun tai vastaanotetun maksun tai edun avulla (keinot)

. Hyväksikäytöksi katsotaan vähintään toisen hyväksikäyttöä

-

sikäyttö prostituutiotarkoituksessa tai muut seksuaalisen hyväksikäytön muodot, pak

-

kotyö tai pakollinen palvelu, orjuus tai muu orjuuden kaltainen käytäntö tai orjuuden kaltaiset olot tai elinten poistaminen (tarkoitus)

. Ihmiskauppalisäpöytäkirjaa sovelle

-

taan vain silloin, kun ihmiskauppa on luonteeltaan kansainvälistä ja siinä on osallisena järjestäytynyt rikollisryhmä.

³⁶

Ihmiskaupassa on siis kysymys toisen ihmisen hyväksi käyttämisestä, haavoittu

-

vuuden hyödyntämisestä ja kontrolloinnista. Tekijät pyrkivät hyväksi käyttämään uh

-

riaan seksuaalisesti ja/tai taloudellisesti käyttämällä hyväkseen uhrin turvatonta tilaa, riippuvaista asemaa ja/tai kontrolloimalla tätä eri tavoin: rajoittamalla tämän liikku

-

misvapautta tai valinnanmahdollisuuksia, uhkailemalla, painostamalla, velkaannutta

-

malla tai käyttämällä psyykkistä tai fyysistä väkivaltaa

³⁷

.

Lisäpöytäkirjan laatimisen jälkeen Euroopan unionissa todella havahduttiin siihen, että ihmiskaupasta oli muodostunut myös sen jäsenmaita koskeva ongelma. Tämän seurauksena vuonna 2002 laaditussa puitepäätöksessä ihmiskaupan torjunnasta (ih

-

³⁵

Roth 2007b s. 419.

³⁶

Roth 2007b s. 419.

³⁷

Kansallisen ihmiskaupparaportoin kertomus 2010 s. 6.

185

miskauppapuitepäätös) ihmiskaupan määritelmä laajennettiin koskemaan seksuaali

-

sen hyväksikäytön lisäksi myös työvoiman hyväksikäyttöä.

³⁸

Ihmiskauppapuitepäätöksen 1 artiklassa määrätään jäsenvaltiot toteuttamaan tarvit

-

tavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että henkilön värväys, kuljettaminen, siirtämi

-

nen ja kätkeminen sekä tämän jälkeen tapahtuva vastaanottaminen, henkilön hallinnan vaihto tai siirto mukaan lukien on säädetty rangaistaviksi. Edellytyksenä on lisäksi, että teon tarkoituksena on kyseisen henkilön tekemän työn tai tarjoamien palvelujen hyväksi käyttäminen tai hänen hyväksikäyttönsä prostituutiossa tai muu seksuaalinen hyväksikäyttö, pornografia mukaan luettuna. Työn tai palvelun tarjoamiseen luetaan mukaan ainakin pakkotyö tai muu pakollinen työ tai pakottamalla saadut palvelut, orjuus tai orjana tai epävapaina pitämisen kaltaiset käytännöt.

Jotta edellä mainittu teko täyttäisi ihmiskaupan tunnusmerkit, tekoon pitää puite

-

päätöksen mukaan liittyä vielä jokin seuraavista keinoista:

a) pakottaminen, voimankäyttö tai uhkaaminen, ihmisryöstö mukaan luettuna, tai

b) harhaan johtaminen tai petos, tai

c) määräys- tai vaikutusvallan väärinkäyttö tai heikossa asemassa olevan hyväksi

-

käyttö siten, että henkilöllä ei ole muuta todellista ja hyväksyttävää vaihtoehtoa kuin alistua väärinkäyttöön, tai

d) maksujen tai etuisuuksien antaminen tai vastaanottaminen suostumuksen saami

-

seksi henkilöltä, jonka hallinnassa toinen henkilö on.

Edellä selostetuille määritelmille yhteistä on se, että niissä ihmiskaupan tunnusmer

-
kistö on jaettu kolmeen osaan: eri tekotapoihin, teossa käytettyihin keinoihin ja teon tarkoitukseen

³⁹
. Uhri on saatava ainakin yhtä tunnusmerkistössä mainittua keinoa käyttämällä teon kohteeksi. Keinoja

⁴⁰
ovat: 1) toisen riippuvaisen aseman tai turvatto

-
man tilan hyväksi käyttäminen, 2) toisen erehdyttäminen tai tämän erehdyksen hyväk-

-
si käyttäminen, 3) korvauksen maksaminen toista vallassaan pitävällä henkilölle ja 4) sellaisen korvauksen vastaanottaminen. Tekotapoja puolestaan ovat: 1) toiseen valtaan ottaminen, 2) toisen värväminen ja 3) toisen luovuttaminen, kuljettaminen, vastaan-

-
ottaminen tai majoittaminen. Tekotavalla uhri tulee saattaa 1) parituksen tai siihen rinnastettavan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, 2) pakkotyöhön tai 3) muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin taikka 4) elimien tai kudosten poistamisen koh-

-
teeksi taloudellisessa hyötymistarkoituksessa. Edellä luetellut olosuhteet, joihin uhri on saatettava tiettyä keinoa ja tekotapaa käyttämällä, kuvaavat tekijän tarkoitusta.

⁴¹
Merkittävää kuitenkin on, ettei tunnusmerkistön täytyminen edellytä tarkoituksen

³⁸
Kaikkonen 2008 s. 21.

³⁹
Kaikkonen 2008 s. 23.

⁴⁰
Lisäpöytäkirjan ja ihmiskauppapuitepäätöksen sekä rikoslain 25 luvun 3 §:n säännöksiä yhteen sovitel-

-
len.

⁴¹
Kaikkonen 2008 s. 30.

186

toteutumista. Tunnusmerkistö voi siis täytyä ilman, että henkilö olisi vielä joutunut esimerkiksi parituksen kohteeksi, jos tekijällä on ollut tarkoitus saattaa hänet tällaisiin oloihin.

⁴²
On tärkeää, että kaikki edellä mainitut kolme elementtiä täyttyvät ja että niiden välillä on yhteys. Kuitenkin on riittävää, että jokaisesta elementistä täyttyy vain yksi vaihtoehto.

⁴³
Riittää esimerkiksi, että uhri on värvätty erehdyttämällä pakkotyöhön, jolloin jokaisesta kolmesta elementistä on toteutunut yksi tunnusmerkistössä annettu vaihtoehto. Tunnusmerkistön täyttymisessä on oleellista, että keinot johtavat tekota-

-
pojen käyttämiseen ja koko toiminta tähtää uhrin saattamiseen esimerkiksi pakko-

-
työhön

⁴⁴
. Ihmiskaupan uhrin suostumus aiottuun tai tapahtuneeseen hyväksikäyttöön on merkityksellinen, mikäli jotakin mainittua keinoa on käytetty

⁴⁵
. Kun teon kohteena on alaikäinen, kysymys on ihmiskaupasta, vaikka mitään mainituista keinoista ei oli-

-
sikaan käytetty

⁴
3.2. Keinot

Ihmiskaupan keinoista vaikeimpia tunnistaa ovat turvaton tila (kansainvälisissä yhteyksissä haavoittuva asema) ja riippuvainen asema (kansainvälisissä yhteyksissä vallan väärinkäyttö). Arvioitaessa turvattoman tilan tai riippuvaisen aseman hyväk-

-
sikäyttöä tulisi ottaa huomioon uhrin henkilökohtaiset ominaisuudet ja tausta sekä

uhrin ja tekijän välinen suhde. Turvaton tila voidaan ymmärtää henkilössä itsessään tai tämän elämäntilanteessa olevien seikkojen kautta, kun taas riippuvaisen aseman voidaan katsoa viittaavan epätasapainoiseen valtasuhteeseen uhrin ja tekijän välillä. Kansainvälisen määritelmän mukaan turvattoman tilan hyväksi käyttämisessä on ky-

- symys henkilön haavoittuvuuden hyödyntämisestä ja alttiudesta joutua hyväksi käy-

- tetyksi. Myös rikoksen tekijän ja rikoksen kohteena olevan henkilön henkilökohtaisen suhteen selvittely on tärkeää, kun arvioidaan ihmiskauppaa koskevien rangaistussään-

- nösten täyttymistä. Henkilökohtainen suhde tekijän ja uhrin välillä voi aiheuttaa riip-

- puvuussuhteen, joka voi vaikeuttaa hyväksikäytöltä suojautumista. Kun tekijänä on uhrin tuttu ja uhrin ja tekijän välillä vallitsee luottamussuhde, hyväksikäytön kohteek-

- si saattaminen on helpompaa.

⁴⁷ Ihmiskauppaa koskevien rangaistussäännösten esitöiden mukaan riippuvainen ase-

- ma voi johtua muun muassa perhe-, sukulaisuus- tai parisuhteesta, työsuhteesta, vuok-

- rasuhteesta, velkasuhteesta, uhkauksesta paljastaa viranomaiselle, että uhri oleskelee

⁴² HE 34/2004 vp s. 96.

⁴³ Ihmiskaupan vastainen toimintasuunnitelma 2005 s. 22.

⁴⁴ HE 34/2004 vp s. 93.

⁴⁵ Roth 2007b s. 426.

⁴⁶ HE 34/2004 vp s. 99.

⁴⁷ Roth 2010b s. 282.

187

maassa laittomasti, tai matkustusasiakirjojen haltuunotosta. Turvaton tila eli haavoit-

- tuva asema voi puolestaan johtua muun muassa nuoresta iästä, vakavasta sairaudesta, päihderiippuvuudesta, taloudellisesta ja sosiaalisesta asemasta, psyykkisestä tilasta, vammaisuudesta, aikaisemmista traumaattisista kokemuksista, esimerkiksi seksuaali-

- sesta hyväksikäytöstä tai aikaisemmasta prostituutiosta, tai ulkomaalaisuudesta.

⁴⁸ Sekä ihmiskaupan kansainvälisoikeudellinen määritelmä että Suomen rikosla-

- ki mahdollistaa nykykäytäntöä laueamman tavan ymmärtää ihmiskauppa. Huomion tulee tällöin kiinnittyä vähemmän ilmeisiin (väkivalta tai sillä uhkaaminen tai ereh-

- dyttäminen työn luonteen suhteen) ihmiskaupan toteuttaviin keinoihin, kuten turvat-

- toman tilan ja riippuvaisen aseman hyväksikäyttöön. Ihmiskaupan keinoja voidaan lisäksi käyttää missä tahansa ihmiskauppaprosessin vaiheessa, ja esimerkiksi laitto-

- mana maahantulon järjestämisenä alkanut toiminta voi muuttua ihmiskaupaksi, jos mainittuja keinoja on käytetty henkilön pitämiseksi hyväksikäyttöä tarkoittavissa olosuhteissa. Ihmiskauppaa koskevien rangaistussäännösten täyttymistä arvioitaessa huomiota tulisi kiinnittää niihin mahdollisuuksiin, jotka uhrilla on ollut tosiasiallisesti käytettävissään irrottautuaan hyväksikäytöstä tai muutoin suojata itseään. Uhrin suostumus hyväksikäyttöön on merkityksetön, mikäli jotakin määritelmässä mainit-

- tua keinoa on käytetty sen saamiseen.

⁴⁹

3.3. Ihmiskaupan eri muodot (tarkoitus)

3.3.1. Prostituutio tai siihen rinnastettava seksuaalinen hyväksikäyttö

YK:n ihmiskauppalisäpöytäkirjassa ei määritellä, mitä hyväksikäytöllä prostituutios

-
sa tai muulla seksuaalisella hyväksikäytöllä tarkoitetaan. Termejä kuitenkin käytetään lisäpöytäkirjassa vain ihmiskauppaan liittyvissä yhteyksissä.

⁵⁰
Ihmiskaupan krimi

-
nalisoinnista huolimatta valtioiden on ollut vaikea vetää raja seksuaalisessa hyväksi

-
käyttötarkoituksessa tapahtuvan ihmiskaupan sekä prostituutioon tai muuhun kauppal

-
liseen seksiin liittyvän maahanmuuton välille. Kaikkea prostituutiota ei voida pitää rikosoikeudellisessa mielessä ihmiskauppana, sillä ihmiskauppa on hyväksikäytön äärimmäisin muoto. Rajanvetoa ihmiskaupan ja muun prostituution välillä ei tulisi kuitenkaan tehdä yksinomaan sen perusteella, onko nainen alun perin suostunut ky

-
seiseen toimintaan. Liikaa painoarvoa ei tulisi antaa sille, kuinka paljon mahdollista (fyysistä) pakkoa on käytetty naisen saamiseksi ryhtymään prostituutioon tai kuljet

-
tamiseen paikasta toiseen, vaan merkityksellistä tulisi olla sen, minkälaisiin oloihin nainen lopulta joutuu ja millaisia pakotteita häntä kohtaan lopulta käytetään.

⁵¹
⁴⁸
HE 34/2004 vp s. 93–94.

⁴⁹
Roth 2010b s. 282.

⁵⁰
Roth 2010a s. 62.

⁵¹
Roth 2010a s. 63–64.

188

Vaikka toiminta täyttäisi kansainvälisellä tasolla asetetun ihmiskaupan määritel

-
män, sitä yleensä kansallisella tasolla tutkitaan ja siitä syytetään ja tuomitaan vain ihmiskaupan kaltaisina rikoksina, jotka ovat lähellä ihmiskaupan tunnusmerkistöä, kuten törkeänä parituksena, törkeänä laittoman maahantulon järjestämisenä tai kis

-
konnantapaisena työsyryntänä. Jos todisteita fyysisestä pakosta, erehdyksestä tai erehdyttämisestä kohdemaassa tehtävän työn tai palvelun sisällön suhteen ei saada, syytteet ihmiskaupasta usein hylätään ja henkilö tuomitaan ihmiskaupan kaltaisesta rikoksesta. Ihmiskauppasyytteiden hylkäämiseen vaikuttaa vahvasti se stereotyyppi

-
nen kuva, joka ihmisillä on ihmiskaupan uhrista. Häntä pidetään täysin viattomana henkilönä, joka on väkisin saatu ryhtymään ja kuljetettu prostituution pariin. Jos hen

-
kilö ei ole aktiivisesti vastustanut kyseisiä toimia tai on ollut tietoinen tulevan työn sisällöstä, ihmiskauppasyytteet eivät useimmiten menesty tuomioistuimessa.

⁵²
Tutkimukset kuitenkin osoittavat, että ihmiskaupan uhrin ovat useimmiten toimi

-
neet prostituoituina jo lähtömaassaan, josta he ovat ilman pakkoa siirtyneet toiseen maahan prostituution pariin ja toimivat sen parissa usein mahdollisen rikosoikeuden

-
käynnin aikana ja sen jälkeenkin

⁵³
Seksuaaliseen hyväksikäyttötarkoitukseen ja erityisesti prostituutioon suunnattu naisten ja lasten kauppa on ihmiskaupan tyypillisin muoto

⁵⁴
. Ihmiskauppa ja ”tavalli

-
nen” paritus ja prostituutio halutaan pitää tiukasti toisistaan erillään. Tekijän ja teon kohteen välinen alistussuhde onkin ihmiskaupassa toisenlainen, intensiivisempi ja ko-

-
konaisvaltaisempi kuin parituksessa. Ihmiskaupan tunnusmerkistön täytyminen voi tosin tulla arvioitavaksi prostituutiossa esimerkiksi silloin, jos henkilöä väkivallalla uhkaamalla estetään lopettamasta prostituution harjoittaminen.

⁵⁵
Seksuaalisen ihmis-

-
kaupan uhrit on pidettävä erillään niin sanotuista seksityöläisistä, jotka ovat syystä tai toisesta – usein kylläkin köyhyyden vuoksi – valinneet alansa. Ihmiskaupan uhrit eivät ole saaneet valita, mitä heidät laitetaan tekemään eikä heillä ole mahdollisuutta lopettaa haluamanaan aikana. Niin seksuaaliseen kuin esimerkiksi pakkotyöhmissä

-
kauppaankin pätee kysynnän ja tarjonnan laki: ihmiskauppaa ei tapahtuisi, mikäli kysyntää ei olisi eli ellei joku olisi valmis ostamaan ”ihmiskaupan tuotetta”.

⁵⁶
Ihmiskaupasta seksuaalisessa hyväksikäyttötarkoituksessa on tullut maailmanla-

-
juisesti nopeimmin kasvava rikollisuuden ala. Menettelytavoissa on nähtävissä eräitä usein toistuvia kaavoja. Nuoret naiset etsivät laillisia ansaintamahdollisuuksia, mutta saattavatkin joutua ihmiskaupassa mukana olevien henkilöiden erehdyttämiksi ja pää-

-
tyä työskentelemään seksiteollisuudessa. Joillakin naisilla voi jo alun perin olla aavis-

-
tus siitä, minkälaista työtä he tulevat kohdemaassa tekemään. Uhrien vapaus voidaan riistää tai sitä voidaan rajoittaa taikka heihin voidaan kohdistaa pakkotoimia muilla tavoin, kuten velkavankeudella, fyysisellä väkivallalla uhkaamalla tai matkustusasia-

⁵²
Roth 2010a s. 65.

⁵³
Roth 2010a s. 65.

⁵⁴
Pärssinen 2006 s. 178.

⁵⁵
Nieminen 2005 s. 144.

⁵⁶
Cameron 2008 s. 83–84.

189

kirjojen pois ottamisella. Uhreille itselleen annetaan usein jokin rahasumma siitä, mitä he esimerkiksi prostituutioon liittyen ansaitsevat. Tällä pyritään kuitenkin vain heidän haavoittuvuutensa lisäämiseen: uhrit velvoitetaan maksamaan takaisin (usein tekaistut) velkansa tai ansaitsemaan sen verran, että he pystyisivät lähettämään rahaa lähtömaahansa sukulaisille. Asian tekee vaikeammaksi se, ettei uhreilla useinkaan ole mahdollisuutta ansaita muulla tavoin tai muuttaa elämäntyyliään eikä heillä ole apu-

-
naan viranomaistahoja, joiden puoleen he voisivat tai uskaltaisivat kääntyä.

⁵⁷
3.3.2. Pakkotyö

Vaikka pakkotyö on kielletty useissa eri kansainvälisissä sopimuksissa, sille ei ole kuitenkaan annettu varsinaista määritelmää muualla kuin ainoastaan Kansainvälisen työjärjestö ILO:n pakollista työtä koskevassa yleissopimuksessa numero 29

⁵⁸
. Yleis-

-
sopimuksen 4 artiklassa ”pakollinen työ” määritellään kaikenlaiseksi työksi tai palve-

-
lukseksi, jota jonkin rangaistuksen uhalla vaaditaan joltakin henkilöltä ja johon mai-

-
nitti henkilö ei ole vapaaehtoisesti tarjoutunut. Euroopan ihmisoikeustuomioistu-

on esimerkiksi tapauksissa, jotka ovat koskeneet ihmisoikeussopimuksen 4 artiklan tulkintaa, tukeutunut kyseiseen ILO:n sopimuksen määritelmään

⁵⁹
. ILO:n yleissopi

-
muksessa pakkotyön määritelmän ulkopuolelle jäävät muun muassa asepalvelus ja yleisen kansalaisvelvollisuuden tai tuomioistuimen ratkaisun nojalla vaadittava työ. Verrattuna seksuaaliseen hyväksikäyttöön pakkotyö tuntuu tutkinnallisesti ja näy

-
töllisesti vieläkin vaikeammalta kohteelta. Työstä pakkotyötä tekevät seikat ovat toki paljolti samoja kuin pakkoprostituutiossakin. Lisäpulmia aiheuttavat työn määritel

-
män epäselvyys sekä ala-arvoisten työolojen ja pakon suhteellisuus. Vapaaehtoinen työnteko sellaisissa oloissa ei ole pakkotyötä eikä ehkä ole sen enempää työsuojelu

-
lakien kuin ihmiskauppapykälienkään tarkoittama rikos. Vapaaehtoisuuden puuttumi

-
nen puolestaan on samalla tavalla epäselvä asia kuin pakkoprostituutiossakin. Kau

-
pusteluun, kerjäämiseen ja rikosten tekemiseen pakottamista taas koskee lisäksi se ongelma, että näitä ei pidetä työnä, jolloin ne eivät kuulu työmarkkinaosapuolille tai työsuojeluviranomaisille.

⁶⁰
Kansallisena ihmiskaupparaportojana toimivan vähemmistövaltuutetun ensim

-
mäisessä ihmiskaupparaportissa eräänä ihmiskaupan vastaisen toiminnan ongelmana pidetään sitä, ettei toimijoilla ole selvää käsitystä siitä, minkälainen hyväksikäyttö tulisi katsoa niin vakavaksi, että se täyttäisi ihmiskaupan rikosoikeudellisen tunnus

-
merkistön. Raporttija toteaa, että kynnys ihmiskauppaa koskevien rangaistussäännös

-
ten soveltamiseen on noussut korkealle sekä prostituutioon että työperäiseen hyväksi

-
käyttöön liittyvissä tapauksissa.

⁶¹
⁵⁷
Newman – Cameron 2008 s. 4–5.

⁵⁸
Kaikkonen 2008 s. 24.

⁵⁹
Ks. esim.
Van der Müssele v. Belgia
23.11.1983

ja
Siliadin v. Ranska
26.7.2005.

⁶⁰
Aromaa 2007.

⁶¹
Kansallisen ihmiskaupparaporttijan kertomus 2010 s. 125 ja 141.

190

Ihmiskaupan uhrien tunnistamisongelmia ei varmastikaan synny törkeimmissä ta

-
pauksissa, joissa on kysymys uhrin väkivaltaisesta rekrytoinnista ja pakottamisesta tekemään töitä orjuuden kaltaisissa olosuhteissa. Tällaiset tapaukset ovat oletettavas

-
ti harvassa. Ongelmia eivät myöskään aiheuta sellaiset lievemmat tapaukset, joissa ulkomaalaiselle työntekijälle jätetään maksamatta esimerkiksi ylityökorvauksia. Työrikokset antavat usein riittävät välineet tällaisten tapausten käsittelyyn. Haastavimmat rajanvetokysymykset liittynevät sellaisiin tilanteisiin, joissa on vakavuudeltaan kysy

-
mys jostakin näiden väliin jäävästä hyväksikäytöstä.

⁶²

Varsinkin työperäisessä ihmiskaupassa kysymys on usein kokonaisarviointista, jossa huomiota tulisi kiinnittää paitsi työnteon olosuhteisiin ja ehtoihin, myös uh-

-
rin mahdollisuuteen viettää vapaa-aikaa. Myös majoitusolosuhteilla on merkitystä arvioitaessa hyväksikäyttöä ihmiskaupan näkökulmasta. Huomiota tulisi kiinnittää myös niihin ulkomaalaisuudesta johtuviin erityisiin seikkoihin, jotka altistavat uhrin hyväksikäytölle, kuten kielitaidon puutteeseen, turvaverkostojen ja kontaktien vähäi-

-
syyteen, taloudelliseen riippuvuuteen ja tosiasiallisiin mahdollisuuksiin ajaa oikeuk-
-
siaan tai ylipäättänsä tietää niistä.

⁶³
Ihmiskauppaan ja pakkotyöhön viittaavia seikkoja voidaan etsiä muun muassa seuraavien kysymysten avulla

-
⁶⁴
:

- Pelkääkö henkilö tai onko hän levoton?
- Onko henkilö kokenut väkivaltaa tai sen uhkaa (fyysinen, psyykinen, seksuaal-

-
linen)? Onko henkilön omaisia uhkailtu?

- Onko henkilön liikkumisvapautta rajoitettu fyysisesti tai muutoin esim. uhkaile-

-
malla?
• Ovatko henkilön henkilötodistukset ja matkustusasiakirjat hänellä itsellään hal-

-
lussa?

- Onko henkilö jollekin toiselle henkilölle velkaa? Kuinka paljon? Kenelle? Mit-

-
ten velka on syntynyt? Miten velka on tarkoitettu maksaa takaisin? Ovatko lainan korot kohtuuttomat?

- Onko henkilöllä mahdollisuutta liikkua ja asioida itsenäisesti?
- Onko henkilöllä mahdollisuutta luoda vapaasti sosiaalisia suhteita vai rajoite-

-
taanko kontaktien luomista työpaikan ulkopuolelle (ml. ammattiliittoihin)?

- Onko henkilöllä oman käsityksensä mukaan muita todellisia vaihtoehtoja kuin alistua väärinkäyttöön? Kokeeko henkilö voivansa lähteä epätyytyväisestä tilan-

-
teesta?
• Onko henkilöä peloteltu kääntymisellä, karkottamisella, poliisilla, vankilalla, työsuhteen välittömällä päättämällä tai muulla vastaavalla?

⁶²
Roth 2010b s. 284.

⁶³
Roth 2010b s. 287.

⁶⁴
Kansallisen ihmiskaupparaportoinnin kertomus 2010 s. 145.

191

Työhön liittyviä lisäkysymyksiä:

- Vastaako henkilön palkka työsuhteen? Onko palkkaus yleisten työehtosopi-

-
musten mukainen?

- Onko henkilöllä itsenäinen pääsy ja hallinta tuloihinsa ja omaisuuteensa? Saako henkilö koko palkan itselleen?

- Ovatko muut työsuhteeseen liittyvät asiat kunnossa (mm. lomat, tauot, sairaus-

-
poissaolot ja työturvallisuus)?

- Miten henkilön asuminen on järjestetty? Ovatko kustannukset asumisesta koh-

-
tuulliset? Asuuko henkilö työpaikallaan?

• Onko henkilön työsopimus tehty kirjallisesti / suullisesti tai onko sitä lainkaan?
Vastaavatko työtehtävät ja -ajat sopimusta?

• Kokeeko henkilö voivansa jättää työn niin halutessaan?

3.3.3. Muut ihmiskaupan muodot kuten kerjääminen, elinsiirrot, laittomat adoptiot, pakkoavioliitot

Ihmiskauppa voi olla myös elinten ja kudosten kauppaa taloudellisessa hyötymistar

-

koituksessa, pakkoavioliittoja, adoptiokauppaa ja velkavankeuteen saattamista

⁶⁵

. Suo

-

men lainsäädännön mukaan rangaistavaa ihmiskauppaa on elinkauppa taloudellisessa hyötymistarkoituksessa. Elinkaupasta ei ole kuitenkaan ollut viitteitä Suomessa

⁶⁶

.

3.4. Tekotavat

Ihmiskauppaan voi liittyä useita tekijöitä ketjun eri vaiheissa. Yksi henkilö voi esi

-

merkiksi vastata rekrytoinnista, toinen kuljetuksesta ja kolmas työllistämisestä kohde

-

maassa. Toisaalta yksi henkilö voi olla vastuussa kaikista edellä mainituista vaiheista. Tekotavoista voi näin ollen tulla vastuuseen yksi tai useampi henkilö.

Ihmiskauppa liitetään usein rajat ylittävään rikollisuuteen, jolloin tekotavoista hen

-

kilön siirtäminen maasta toiseen nähdään yleisimpänä. Koska ihmiskaupan tunnus

-

merkistö voi täytyä myös ilman, että ihmiskaupan uhri siirretään paikasta toiseen, on myös muut mahdolliset tekotavat luettelut rikoslain tunnusmerkistössä erikseen.

Tällaisia tekotapoja ovat värväminen ja toisen ottaminen valtaan. Valtaan ottamista voidaan pitää erityisen vakavana tekemuotona.

⁶⁷

Toisen ottamisella valtaan tarkoitetaan tilannetta, jossa ihmiskaupan uhri menettää vapautensa, mutta myös joutuu valtaan ottajan määräämisvallan alaiseksi. Toisin sa

-

noen valtaan ottaja saa vallinnan uhrin. Valtaan ottamisessa on siis kyse pidemmäl

-

⁶⁵

Kansallisen ihmiskaupparaportoinnin kertomus 2010 s. 6.

⁶⁶

Keskusrikospoliisin ihmiskauppainternetisivut.

⁶⁷

HE 34/2004 vp s. 95.

192

le menevästä toiminnasta kuin pelkästä vapaudenriistosta. Tekotapa on luonteeltaan jatkuva rikos eli se jatkuu niin kauan kuin tekijä estää henkilöä poistumasta valtansa alaisuudesta.

⁶⁸

Hallituksen esityksen mukaan työhön värväämisellä tarkoitetaan henkilön houkut

-

telemista tai pyytämistä työn tekemiseen

⁶⁹

. Ihmiskaupan tunnusmerkistön mukaiset

luovuttaminen, kuljettaminen tai vastaanottaminen liittyvät tekotapoina puolestaan lä

-

heisimmin maahantuloon. Epäily ihmiskaupasta voi herätä ensinnäkin silloin, jos hen

-

kilö ylittää valtion rajan tai oleskelee maassa laittomasti tai jos henkilön arvioidaan olevan laittoman maahantulon järjestämisen kohde. Tällaisessa tilanteessa henkilöllä ei usein ole hallussaan omaa passiaan tai muita tarvittavia matkustusasiakirjoja. Epäi

-

lyn ihmiskaupasta saattaa herättää myös se seikka, että joku toinen kuin henkilö itse

on järjestänyt matkan, viisumin tai muut tarvittavat asiakirjat. Jos viranomaisen tie

-

toon tulee, että joku järjestää viisumeja toistuvasti muille henkilöille tai sama henkilö esiintyy usein takaajana eri henkilöiden viisumianomuksissa, asian tarkempi tutkinta on syytä aloittaa, jos myös muut seikat tukevat epäilyä.

⁷⁰

Ihmiskaupan uhrin voi luovuttaa ihmiskauppaa varten häntä vallassaan pitävä tai joku kolmas henkilö. Luovuttaminen voi tapahtua korvausta vastaan tai ilman sitä. Kuljettamisella tarkoitetaan kaikenlaista henkilön siirtämistä paikasta toiseen kaikissa matkan vaiheissa. Esimerkiksi uhrin saattaminen lähtöpaikasta johonkin välietappiin luetaan kuljettamiseksi. Vastaanottaminen koskee sekä matkan aikana että lopullii

-

sessä kohteessa tapahtuvaa vastaanottamista, kuten majoittaminenkin voi tapahtua sekä matkan aikana että perille saapumisen jälkeen. Majoittaminen on otettu omaksi kohdaksi tekotapojen joukkoon, koska majoittaja ei välttämättä pidä ihmiskaupan uhria vallassaan majoittaessaan tämän. Majoittaminen voi tarkoittaa esimerkiksi py

-

syvämmän olinpaikan järjestämistä tai uhrin kätkemistä.

⁷¹

4. Ihmiskaupan erottaminen ihmiskaupan kaltaisista rikoksista

Varsinaisen ihmiskaupparikoksen lisäksi on niin sanottuja ihmiskaupan kaltaisia ri

-

koksia. Ihmiskaupan kaltaisiksi rikoksiksi luetaan törkeä paritus (RL 20:9 a), törkeä laittoman maahantulon järjestäminen (RL 17:8 a) ja kiskonnantapainen työsyryntä (RL 47:3 a). Lisäksi ihmiskaupan ja ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön tarkastelun kannalta olennaisia rikoksia ovat työsyryntä (RL 47:3), työnvälitysrikos (RL 47:6), luvattoman ulkomaisen työvoiman käyttö (RL 47:6 a), kiskonta (RL 36:6), törkeä kiskonta (RL 36:7) ja työaikausojelurikos (RL 47:2). Lisäksi eräät ulkomaalaislain

⁶⁸

HE 34/2004 vp s. 95.

⁶⁹

HE 34/2004 vp s. 95.

⁷⁰

Valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen toimintasuunnitelman ohjausryhmä 2007 s. 73.

⁷¹

HE 34/2004 vp s. 95.

193

pykälät ovat olennaisia ulkomaisen työvoiman hyväksikäyttöä tutkittaessa. Näitä ovat ulkomaalaisrikkomus (UlkomL 12 luku 185 §) ja työnantajan ulkomaalaisrikkomus (UlkomL 12 luku 186 §).

⁷²

Parituksen kriminalisointi perustuu YK:n vuonna 1949 hyväksymään yleissopi

-

mukseen ihmisten kaupan ja toisten prostituutiosta hyötymisen tukahduttamiseksi, jonka tarkoituksena on ehkäistä taloudellista hyötymistä toisen prostituutiosta

⁷³

. Pa

-

ritus- ja ihmiskaupparikokset muistuttavat toisiaan tekotavan ja tarkoituksen osalta. Molemmissa voi olla muun muassa majoitukseen liittyviä tekotapoja, houkuttelemi

-

seen liittyviä tekijöitä ja molemmissa on nähtävissä hyväksikäyttöelementti (taloudel

-

lisen hyödyn elementti). Olennainen ero näiden kahden rikostyyppin osalta koskeekin keinoelementtejä: parituksen osalta rangaistavia keinoja ei ole laissa määritelty, mutta ollakseen ihmiskauppaa menettelyn on täytynyt tapahtua edellä selostettuja, tunnus

-

merkistössä kuvattuja keinoja käyttäen (rikoksen uhria on erehdytetty, hänen riippu

-

vaista asemaansa tai turvatonta tilaansa on hyväksikäytetty taikka että hänen vallassa

pitämisestään on maksettu tai otettu vastaan korvaus).

⁷⁴

Ihmiskaupakriminalisointia koskevassa hallituksen esityksessä myönnetään, että parituksen ja ihmiskaupan tekotavat ovat osin päällekkäiset. Ihmiskaupassa teon kohteen ajatellaan kuitenkin olevan toisen määräämisvallan alainen laajemmin kuin parituksessa. Lakivaliokunnan mietinnössä täydennetään, että ihmiskaupassa tekijän ja teon välinen alistussuhde on intensiivisempi ja kokonaisvaltaisempi kuin parituk-

-

sessä

⁷⁵

. Paritus voi kuitenkin muuttua ihmiskaupaksi esimerkiksi silloin, kun tekijä estää prostituoitua luopumasta prostituutiosta ihmiskauppasäännöksessä mainittuihin keinoihin turvautumalla. Esimerkiksi väkivallan käyttäminen tai sillä uhkaaminen on sisällytetty vain törkeän ihmiskaupan tunnusmerkistöön. Tärkeää on havaita, että mo-

-

lempien tunnusmerkistön täytyessä ihmiskauppasäännöstä on hallituksen esityksen mukaan pidettävä ensisijaisena paritussäännöksiin, myös törkeään paritukseen näh-

-

den. Näiden linjausten seurauksena osa paritustapauksista tulee arvioitavaksi ihmis-

-

kauppana parituksen sijaan.

⁷⁶

Kiskonnantapainen työsyrintä tuli uutena rikosnimikkeenä rikoslakiin vuonna 2004. Lainmuutoksen taustalla oli niin sanotun kiinalaisten kivimiesten tapaus, jos-

-

sa suomalainen yritys käytti hyväksi ulkomaalaisten työntekijöiden heikkoa asemaa taloudellisessa hyötymistarkoituksessa

⁷⁷

. Kiskonnantapaista työsyrintää koskevan säädöksen tarkoituksena on sen esitöiden mukaan puuttua harmaaseen talouteen ja turvata ulkomaalaisten työntekijöiden työsuhteen ehtojen lainmukaisuus

⁷⁸

.

⁷²

HEUNI 2011 s. 32.

⁷³

SopS 33/1972.

⁷⁴

Ropponen 2011.

⁷⁵

LaVM 4/2004 vp.

⁷⁶

HE 34/2004 vp s. 100–101.

⁷⁷

Hämeenlinnan käräjäoikeus 30.6.2004; Turun hovioikeus 13.6.2005.

⁷⁸

HE 151/2003 vp.

194

Kiskonnantapaisessa työsyrynnässä työnhakija tai työntekijä asetetaan huomattavan epäedulliseen asemaan käyttämällä hyväksi työnhakijan tai työntekijän taloudellista tai muuta ahdinkoa, riippuvaista asemaa, ymmärtämättömyyttä, ajattelemattomuutta tai tietämättömyyttä. Huomattavan epäedulliseen asemaan asettaminen voi tapahtua esimerkiksi maksamalla työntekijälle huomattavan alhaista palkkaa tai noudattamalla epäasiallisia työaikoja

-

tavan epäedulliseen asemaan käyttämällä hyväksi työnhakijan tai työntekijän taloudellista tai muuta ahdinkoa, riippuvaista asemaa, ymmärtämättömyyttä, ajattelemattomuutta tai tietämättömyyttä. Huomattavan epäedulliseen asemaan asettaminen voi tapahtua esimerkiksi maksamalla työntekijälle huomattavan alhaista palkkaa tai noudattamalla epäasiallisia työaikoja

-

dellista tai muuta ahdinkoa, riippuvaista asemaa, ymmärtämättömyyttä, ajattelemattomuutta tai tietämättömyyttä. Huomattavan epäedulliseen asemaan asettaminen voi tapahtua esimerkiksi maksamalla työntekijälle huomattavan alhaista palkkaa tai noudattamalla epäasiallisia työaikoja

-

tomuutta tai tietämättömyyttä. Huomattavan epäedulliseen asemaan asettaminen voi tapahtua esimerkiksi maksamalla työntekijälle huomattavan alhaista palkkaa tai noudattamalla epäasiallisia työaikoja

-

dattamalla epäasiallisia työaikoja

⁷⁹

. Kiskonnantapainen työsyryntä pitää sisällään työsyryntärikoksen (RL 47:3) tunnusmerkistön. Kiskonnantapaisen työsyryntän soveltaminen syrjäytyy puolestaan toissijaisuuslausekkeen perusteella, jos teko on arvioitava

-

syryntärikoksen (RL 47:3) tunnusmerkistön. Kiskonnantapaisen työsyryntän soveltaminen syrjäytyy puolestaan toissijaisuuslausekkeen perusteella, jos teko on arvioitava

-

minen syrjäytyy puolestaan toissijaisuuslausekkeen perusteella, jos teko on arvioitava

rikoslain 36:7 §:ssä tarkoitettuna törkeänä kiskontana.

Rajanveto kiskonnantapaisen työsyrynnän ja ihmiskaupan välillä ei ole yksiselit-

- teistä eikä yksinkertaista. Kiskonnantapainen työsyryntä on tarkoitettu nimenomaan syryntää koskeviin tilanteisiin, kun taas ihmiskauppa on vapautteen kohdistuva rikos

⁸⁰
- Ihmiskauppaa koskevassa säännöksessä pakkotyölle ei ole annettu tarkkaa määritel-

- mää. Sillä, miten ”pakkotyö” osana ihmiskauppaa ja ”epäedullinen asema” osana kiskonnantapaista työsyryntää määritellään, on merkittävä asema arvioitaessa sitä, kumpi tunnusmerkistöistä mahdollisesti täyttyy. Rajanveto ihmiskaupan ja kiskonnantapaisen työsyrynnän välillä voi olla hankalaa tilanteissa, joissa tulee arvioida, mitä termillä riippuvainen asema tarkoitetaan toisaalta osana ihmiskauppasäännöstä ja toisaalta osana kiskonnantapaisen työsyrynnän tunnusmerkistöä. Pakkotyön tunnus-

- merkistö on luultavasti sanamuotonsa puitteissa vaikeampi arvioida täytyväksi kuin epäedullinen asema. Jos rajanveto on hankalaa, voi tapausta olla helpompi lähteä tut-

- kimaan kiskonnantapaisena työsyryntänä kuin ihmiskauppana.

⁸¹
YK:n kansainvälistä järjestäytyntä rikollisuutta koskevaan yleissopimukseen si-

- sältyy erikseen ihmiskauppaa ja ihmisalakuljetusta koskevat lisäpöytäkirjat. Ihmis-

- salakuljetus on lisäpöytäkirjassa määritelty toiminnaksi, jolla pyritään suoraan tai välillisesti taloudelliseen tai muuhun aineelliseen hyötyyn järjestämällä henkilö maa-

- han, jossa hänellä ei ole kansalaisuutta tai oleskeluoikeutta. Toisin kuin ihmiskauppa, ihmisalakuljetusta ei määritellä ihmisoikeusloukkaukseksi, vaan siihen suhtaudutaan pääasiassa laittoman maahantulon kysymyksenä. Kärjitettyinä erona näiden kahden välillä voidaan pitää sitä, että ihmiskaupattua henkilöä pidetään rikoksen uhrina, joka tarvitsee erityistä suojelua, kun taas ihmisalakuljetuksella maahan tulleeeseen henkilöön suhtaudutaan rikosentekijänä ja maahanmuuttolainsäädännön rikkojana. Jälkimmäiselle ei ole katsottu tarpeelliseksi tarjota palveluja, suojaa tai väliaikaista oleskelulupaa silloinkaan, kun salakuljetukseen on osallistunut järjestäytynt rikol-

- lisryhmä.

⁸²
Ihmiskaupan ja ihmisalakuljetuksen jyrkkä oikeudellinen erottelu voi jättää huo-

- miotta salakuljetettuihin maahanmuuttajiin kohdistuneet vakavat ihmisoikeuslouk-

⁷⁹
HEUNI 2011 s. 43.

⁸⁰
HEUNI 2011 s. 47.

⁸¹
Kaikkonen 2008 s. 88.

⁸²
Roth 2010a s. 85–88 ja Pärssinen 2006 s. 191–192.

195

kaukset. Ihmissalakuljetukseen on todettu liittyvän vastaavanlaista väkivaltaa, pakot-

- tamista ja hyväksikäyttöä kuin ihmiskauppaankin. Salakuljetuksen kohteena olevat voivat joutua hyväksikäytön ja väkivallan uhreiksi salakuljetuksen aikana tai sen jäl-

- keen, ja ovat usein hyvin riippuvaisia salakuljetuksen järjestäjistä vielä kohdemaahan päästyäänkin.

5. Ihmiskaupan yleisyys ja ilmeneminen

5.1. Ihmiskauppa Euroopassa

Arviot ihmiskaupan uhrimääristä vaihtelevat suuresti. YK:n huumeiden ja rikollisuu-

- den torjunnasta vastaavan järjestön, UNODC:n, vuonna 2010 julkaiseman raportin mukaan Länsi- ja Keski-Euroopassa olevista ihmiskaupan uhreista 84 prosenttia hy-

- väksikäytetään seksuaalisessa tarkoituksessa, ja heidän vuosittaiseksi lukumääräk-

- seen UNODC on arvioinut noin 140.000. Uhreista suurin osa on kotoisin Balkanilta ja entisen Neuvostoliiton alueelta, erityisesti Romaniasta, Bulgariasta, Ukrainasta, Moldovasta ja Venäjältä. Eurooppaan tulee uhreja lisäksi Etelä-Amerikasta (Brasi- liasta), Länsi-Afrikasta (Nigeriasta) ja Aasiasta (Thaimaasta, Kiinasta, Vietnamista ja Kambodzhasta).

⁸⁴ ILO on arvioinut, että noin 10 prosenttia Euroopassa vuonna 2008 toimineista ihmiskaupan uhreista oli lapsia.

⁸⁵ ILO:n vuonna 2005 julkaiseman selvityksen mukaan työperäisen ihmiskaupan uh-

- reja on vähintään 2,45 miljoonaa koko maailmassa

⁸⁶ . ILO:n arvion mukaan Euroop-

- paan ja Pohjois-Amerikkaan kaikkiin eri tarkoituksiin kaupattujen uhrien lukumäärä oli vuonna 2005 vähintään 279.000

⁸⁷ . Noin 16–20 prosenttia ihmiskaupasta on työpe-

- räistä

⁸⁸ . ILO:n 300 albanialaiselle, romanialaiselle, moldovalaiselle ja ukrainalaiselle työperäisen ihmiskaupan uhrille suorittaman tutkimuksen mukaan 23 prosenttia ih-

- miskaupan uhreista oli kuljetettu/kaupattu seksuaalisessa hyväksikäyttötarkoitukses-

- sa, 21 prosenttia rakennusalalle ja 13 prosenttia maatalouteen. Loput 43 prosenttia oli pakotettu työskentelemään muun muassa kotityössä, hoiva-alalla, pienteollisuudessa, ravintoloissa ja ruokateollisuudessa.

⁸⁹ Ihmiskaupalle tyypillistä on uhrin ja tekijän välinen läheinen suhde. Tekijä on usein uhrin tuttu, ystävä tai sukulainen. Erityisesti balkanilaiset ja ukrainalaiset naiset houkuteltaan Eurooppaan lupaamalla heille töitä. Myös väkivaltaa, uhrin alistamista ja huumeita käytetään uhrin rekrytoinnissa erityisesti Balkanilla ja Venäjällä.

⁹⁰ Roth 2010a s. 88–89 ja Pärssinen 2006 s. 194.

⁸⁴ UNODC, TOCTA -raportti 2010 s. 43 ja 44.

⁸⁵ UNODC, Trafficking in Persons, Analysis on Europe 2009, s. 20.

⁸⁶ ILO 2005: A Global Alliance Against Forced Labour.

⁸⁷ UNODC, TOCTA -raportti 2010 s. 49.

⁸⁸ UNODC, TOCTA -raportti 2010 s. 40 ja 44.

⁸⁹ ILO 2005: A Global Alliance Against Forced Labour s. 47–48.

⁹⁰ UNODC, TOCTA -raportti 2010 s. 45–46.

196

Suurin osa Euroopassa ihmiskaupasta tuomituista on miehiä. Ihmiskaupasta tuo-

- mituista naisten osuus on maasta riippuen 18–53 prosenttia, kun kaikista rikoksiin syyllistyneistä naisten osuus on 9–18 prosenttia. Erityisesti entisen Neuvostoliiton

alueelta kotoisin olevat tekijät ovat useimmiten naisia, jotka ovat aiemmin itse toi

-

mineet prostituoituina. Ihmiskauppaan syyllistyville naisille ihmiskauppa voikin olla ainoa keino vapautua riistosta.

⁹¹

5.2. Ihmiskauppa Suomessa

Suomessa ihmiskauppaa esiintyy prostituutiossa ja organisoidun parituksen piirissä sekä työmarkkinoilla ulkomaalaista työvoimaa laajasti käytävillä sektoreilla, kuten rakennus-, ravintola-, siivous- ja puutarha-alalla sekä marjanpoiminnassa

⁹²

. Lisäksi

työhön liittyvää hyväksikäyttöä on esiintynyt esimerkiksi nuorten kesä-, satunnais- ja pätkätöissä sekä opintoihin liittyvissä pakollisissa harjoitteluissa

⁹³

. Myös kerjäläisyys

-

den parissa voi esiintyä ihmiskauppaa. Ihmiskaupan riskiryhmään kuuluvat lisäksi avioliittotarkoituksessa Suomeen tulleet naiset, jotka saattavat olla riippuvaisia avio

-

miehistä ja joiden integroituminen yhteiskuntaan on onnistunut heikosti. Sen sijaan elin- ja kudoskauppaa ei ole toistaiseksi havaittu Suomessa.

⁹⁴

Suomi on paitsi ihmiskaupan kohdemaana, todennäköisesti myös ihmiskaupan kaut

-

takulkumaa. Koska hyväksikäyttötarkoituksen osoittaminen on varsin haasteellista, kauttakulputapaukset käsitellään usein kuitenkin esimerkiksi laittoman maahantulon järjestämisenä, valtionrajarikoksena tai väärennöksenä.

⁹⁵

Seksuaalisessa hyväksikäyttötarkoituksessa tapahtuvasta ihmiskaupasta Suomessa on suhteellisen vähän tutkimustietoa. Varovaisten arvioiden mukaan pääkaupunki

-

seudulla toimi 2000-luvun alkupuolella ainakin 500 ulkomaista prostituoitua, joista enemmistö oli virolaisia, vironvenäläisiä tai venäläisiä. Perinteisesti itsenäisesti il

-

man parittajaa toimineet suomalaiset prostituoidut oli 2000-luvun alkuun mennessä syrjäytetty jokseenkin täysin alan ammattimaisesti johdetuilta markkinoilta, ja suo

-

malaisetkin ammattiprostituoidut olivat alueesta ja kaupungista riippuen joutuneet työskentelemään joko virolaisten tai venäläisten rikollisjohtajien alaisuudessa.

⁹⁶

Rikostutkinnassa saatujen tietojen mukaan Suomeen tulleet prostituoidut ovat tullessaan täysin selvillä työnsä luonteesta ja ehdoista eikä heitä ole salakuljetettu Suomeen tahdonvastaisesti. Suomessa Viron ja Venäjän organisoidulle rikollisuudel

-

le työskentelevät parittajarengit käyttävät kuitenkin runsaasti erilaisia painostus- ja

⁹¹

UNODC, TOCTA -raportti 2010 s. 47.

⁹²

Kansallisen ihmiskaupparaportin kertomus 2010 s. 7.

⁹³

Aromaa 2007.

⁹⁴

Kansallisen ihmiskaupparaportin kertomus 2010 s. 7.

⁹⁵

Kansallisen ihmiskaupparaportin kertomus 2010 s. 7.

⁹⁶

Leskinen 2002 s. 10–13.

197

pakotuskeinoja, kuten liikkumisvapauden rajoittamista ja passien takavarikoimista.

Mikäli prostituoidun katsotaan toimineen väärin tai epärehellisesti – esimerkiksi jättä

-

mällä ilmoittamatta etukäteen kuukautistensa alkamisen – parittajarengit voivat käyt

-

tää sanktiona niin kutsuttua sakotusta, jossa prostituoidulle määrätään huomattava

sakkosumma. Prostituoitu suorittaa sakot myymällä tietyn määrän seksipalveluita ja tulouttamalla niistä saadut rahat kokonaan parittajarengille; toisin sanoen työskente-

-

lemällä tietyn ajan ilmaiseksi.

⁹⁷

Keskusrikospoliisin vuonna 2008 tekemän selvityksen mukaan Suomessa toimi

-

vat ulkomaiset prostituoidut tulevat yleensä maahan vapaaehtoisina ja tietoisina siitä, että he tulevat tarjoamaan seksipalveluita. Tässä mielessä he eivät keskusrikospoliisin mukaan ole ihmiskaupan uhreja. Paritus voi kuitenkin muuttua ihmiskaupaksi, jos prostituoitua estetään luopumasta prostituutiosta ja hänet saadaan ihmiskauppasään-

-

nöksessä mainittuja keinoja käyttäen jatkamaan toimintaansa. Keskusrikospoliisin selvityksen mukaan Suomessa ihmiskauppa ilmenee keinoissa, joilla seksipalveluita myyviä naisia joissain yksittäistapauksissa painostetaan pysymään prostituutiosta. Vaikka he olisivat ryhtyneet tarjoamaan seksuaalipalveluita vapaaehtoisesti, heidät sidotaan toimintaan parittajan yksipuoleisesti määrittelemillä säännöillä, joita rikot-

-

tuaan heidän on työskenneltävä ilman korvausta tai alennetulla korvauksella. Lisäksi ihmiskauppana pidetään Suomessa ilmenevää tapaa, joilla prostituoitujen mahdolli-

-

suus poistua paritusrenkaasta estetään uhkaamalla henkilökohtaisella tai kotimaassa omaisiin kohdistuvalla väkivallalla. Nämä keinot muodostavat henkisen otteen, jolla prostituoituja hallitaan. Suomessa tutkintanimike saattaa näissä tapauksissa kuitenkin olla paritus tai törkeä paritus.

⁹⁸

Myös työperäistä ihmiskauppaa on tutkittu Suomessa toistaiseksi vähän. Ihmis-

-

kaupparaportoiija on jakanut Suomessa ilmenneen työperäisen ihmiskaupan kolmeen kategoriaan. Ensimmäisen kategorian muodostavat tapaukset, joissa suomalainen työnantaja hyväksikäyttää ulkomaalaisen työntekijän heikkoa asemaa sekä mahdol-

-

lista tietämättömyyttä omista oikeuksistaan ja teettää hänellä esimerkiksi ylipitkiä työpäiviä ilman eri korvausta. Toinen kategoria muodostuu tapauksista, joissa hyväk-

-

sikäyttö tapahtuu saman etnisen ryhmän sisällä niin, että maahanmuuttajataustaiset henkilöt järjestävät synnyinmaansa kansalaisia Suomeen töihin ja käyttävät hyväkseen heidän heikkoa ja riippuvaista asemaansa sekä mahdollista tietämättömyyttä Suomen työläinsäädännöstä. Kolmannessa tapausryhmässä asiasta on järjestetty siten, että samaa kansalaisuutta olevat ovat perustaneet Suomessa yrityksen yhden henkilöstä toimies-

-

sa työnantajana ja muiden työntekijöinä. Työntekijät saattavat näissäkin tapauksissa tehdä ylipitkiä työpäiviä, eikä toiminnassa muutenkaan noudateta välttämättä työläin-

-

säädäntöä. Erona edelliseen kategoriaan on se, etteivät työntekijät yleensä edes vaadi rangaistusta vastaajalle eikä heillä ole muitakaan vaatimuksia työnantajaa kohtaan.

⁹⁹

Leskinen 2002 s. 11–12.

⁹⁸

Keskusrikospoliisi: Poliisi selvitti ihmiskaupan laajuutta prostituoitujen keskuudessa. 31.7.2008.

⁹⁹

Kansallisen ihmiskaupparaportoinnin kertomus 2010 s. 127–128.

198

Suurimmat ongelmat ulkomaisen työvoiman käytössä liittyvät alipalkkaukseen ja ylitöiden teettämiseen ilman korvausta. Lisäksi työtä saatetaan teettää ilman työsopi-

-

musta tai työsopimus on laadittu kielellä, jota työntekijä ei ymmärrä. Ulkomaalaisia työntekijöitä saatetaan myös asuttaa epäinhimillisissä oloissa ja heitä on joissakin tapauksissa kielletty keskustelemasta suomalaisten kanssa tai opettelemasta suomen kieltä. Esille on tullut tapauksia, joissa työnantaja on ottanut haltuunsa ulkomaalaisten

työntekijöiden matkustusasiakirjat ja saattaneet heidät näin työnantajasta riippuvai

-
seen asemaan. Ihmiskaupparaporttoijan selvityksen mukaan työperäisen ihmiskaupan taustalla on usein velkaantuminen; työntekijä pyrkii työtä tekemällä maksamaan vel

-
kaansa välitysorganisaatiolle.

¹⁰⁰
Tunnistettu ihmiskaupparikollisuus on toistaiseksi ollut Suomessa vähäistä. Kes

-
kusrikospoliisi avasi yhden uuden tapauksen ihmiskauppa-nimikkeellä ja Rajavartio

-
laitos kaksi tapausta törkeä ihmiskauppa -nimikkeellä vuonna 2009. Kaikki tapaukset liittyivät työvoiman hyväksikäyttöön.

6. Oikeuskäytäntö ja tutkinta

6.1. Ihmiskauppa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuisa

6.1.1. Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskauppa

Ensimmäinen

¹⁰²
Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen seksuaalisessa hyväksikäyttö

-
tarkoituksessa tapahtuvaan ihmiskauppaan liittyvä ratkaisu on 7.1.2010 annettu tuo

-
mio asiassa

Rantsev v. Kypros ja Venäjä

. Rantsev katsoi, että Kypros oli muun muassa

laiminlyönyt tutkia hänen tyttärensä kuolemaa ja Venäjä laiminlyönyt Euroopan ih

-
misoikeussopimuksen 4 artiklaa jättämällä tutkimatta tyttären mahdollista joutumista ihmiskaupan uhriksi. Tytär oli saapunut Kyprokselle 2001 sen jälkeen, kun erään si

-
käläisen tanssipaikan (cabaret'n) omistaja oli hakenut hänelle oleskelu- ja työlupaa. Reilun kahden viikon jälkeen tytär lähti työnantajansa luota. Työnantaja löysi hänet noin viikkoa myöhemmin eräästä yökerhosta omien sanojensa mukaan päihtyneenä ja vei poliisiasemalle vaatien, että hänet pitäisi laittoman maassa oleskelun vuoksi pidättää. Poliisilla ei ollut kuitenkaan syytä pidättää tätä, joten työnantaja soitettiin hakemaan tytär. Työnantaja sai poliisilta tytön passin ja muut asiakirjat ja vei hänet erään työntekijänsä asunnolle. Rantsevin tytär putosi asunnon parvekkeelta ja hänet löydettiin asunnon edestä kuolleen seuravana aamuna.

¹⁰⁰
Kansallisen ihmiskaupparaporttoijan kertomus 2010 s. 133–135.

¹⁰¹
Mantila 2010 s. 10.

¹⁰²
ja toistaiseksi ainut. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa on vireillä kaksi seksuaaliseen hyväksi

-
käyttöön liittyvää ihmiskauppa-asiaa (

L.R. v. Yhdistynyt Kuningaskunta

49113/09 ja

Lilyana Sashkova

Milanova ja muut v. Italia ja Bulgaria

40020/03), jotka on vuoden 2010 aikana lähetetty asianomaisten maiden hallituksille selvityksen antamista varten.

199

Tapauksesta käy ilmi, että tutkimusten mukaan Kypros on usein ihmiskaupan koh

-
dema esimerkiksi Venäjältä tuleville naisille, jotka pakotetaan prostituoiduiksi. Tuo

-
mioistuin tuo esiin sen, ettei ihmisoikeussopimuksen 4 artiklassa nimenomaisesti mai

-
nita ihmiskauppaa. Ottaen huomioon jäljempänä selostetun

Siliadin

-tapauksen sekä

ihmiskaupan viimeaikaisen yleistymisen sekä tulkittaessaan sopimusta kokonaisuutena tuomioistuin kuitenkin johtaa ihmiskaupan kiellon 4 artiklasta. Tuomioistuin toteaa, että jäsenvaltioiden tulee tutkia tapaukset, joissa mahdollisesti on kyse ihmiskaupasta. Tutkinnan tulee tapahtua viranomaisten omasta aloitteesta, mikäli epäily tulee heidän tietoonsa, ja ihmiskauppa tulee kriminalisoida.

6.1.2. Työperäinen ihmiskauppa

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa on ollut käsiteltävänä kolme ihmiskauppaan ja erityisesti pakkotyöhön liittyvää tapausta. Ensimmäisessä ratkaistussa tapauksessa Siliadin v. Ranska

¹⁰³

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin painotti sitä, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen orjuuden ja pakkotyön kieltoa koskevan 4 artiklan takaami

-

nen kansalaisille on demokraattisen yhteiskunnan keskeisimpiä arvoja. Tapauksessa oli kysymys alaikäisen maahanmuuttajatyön pakottamisesta työskentelemään ilmai

-

sena kotiapulaisena. Siliadin oli 15-vuotias togolainen tyttö, joka saapui Ranskaan rouva D:n kanssa. D lupasi laillistaa Siliadinin siirtolaisstatuksen ja järjestää hänelle koulutuksen. Vastapalvelukseksi ja maksaakseen lentolippunsa D:lle Siliadinin tuli työskennellä D:n kotiapulaisena palkatta. Siliadinin passi takavarikoitiin. Joitakin kuukausia myöhemmin D ”lainasi” Siliadinin herra ja rouva B:lle, joiden kotona Si

-

liadin työskenteli ilmaisena kotiapulaisena päivittäin kello 7.30–22.30 seitsemänä päivänä viikossa neljän vuoden ajan, kunnes tapaus paljastui viranomaisille. Herra ja rouva B tuomittiin Ranskassa 12 kuukaudeksi vankeuteen siitä, että he eivät olleet maksaneet palkkaa Siliadinin tekemästä työstä sekä maksamaan korvausta maksamat

-

tomasta työstä. Sen sijaan niitä ihmisarvolle sopimattomia olosuhteita, joissa Siliadin oli joutunut asumaan ja tekemään työtä, ei otettu huomioon tuomiossa.

EIT totesi Siliadinin joutuneen pakkotyön (”forced labour”) uhriksi, sillä Siliadin oli joutunut työskentelemään palkatta vastoin tahtoaan herra ja rouva B:lle. Laitto

-

masti Ranskaan saapunut alaikäinen Siliadin pelkäsi poliisin pidättävän hänet. Herra ja rouva B ylläpitivät hänen pelkoaan ja antoivat hänen ymmärtää, että hänen aseman

-

sa laillistettaisiin.

EIT katsoi Siliadinin joutuneen pakkotyön ohella myös orjuuden kaltaisen pakko

-

työn (”servitude”) uhriksi. Siliadin ei ollut itse voinut päättää työskentelystään herra ja rouva B:n luona. Alaikäisenä maahan tullut Siliadin oli EIT mukaan ollut haavoittu

-

vaisessa ja eristetyssä asemassa, eikä hänellä ollut muuta toimeentulomahdollisuutta kuin työskennellä herra ja rouva B:n luona. Siliadin oli elänyt täysin herra ja rouva B:n

¹⁰³

Application no. 73316/01.

200

armoilla, koska hänen paperinsa oli takavarikoitu ja hänen maahanmuuttaja-asemansa oli luvattu laillistaa herra ja rouva B:n toimesta. Siliadinilla ei ollut liikkumisvapautta eikä vapaa-aikaa, eikä häntä ollut alkuperäisistä lupauksista huolimatta lähetetty kou

-

luun. Siliadin oli täysin riippuvaisessa asemassa herra ja rouva B:hen nähden.

EIT:n mukaan Ranska oli epäonnistunut suojelemaan Siliadinia orjuudelta. Orjuut

-

ta ei sellaisenaan ollut merkitty rikokseksi Ranskan rikoslakiin, eikä herra ja rouva B:tä näin ollen ollut tuomittu orjuudesta Ranskan rikoslain perusteella. Heidät oli kan

-

sallisessa oikeudessa tuomittu vain maksamattomasta työstä. EIT totesi, ettei Ranska ollut täyttänyt velvollisuuksiaan estää pakkotyön ja orjuuden toteutumista maassaan. EIT:ssa on parhaillaan vireillä kaksi pakkotyötä koskevaa tapausta. Tapauksessa Elisabeth Kawogo v. Yhdistynyt Kuningaskunta

¹⁰⁴

tansanialainen valittaja väittää jou

-
tuneensa pakkotyön uhriksi Iso-Britanniassa. Kawogo saapui Iso-Britanniaan britan

-
nialaisen työnantajansa mukana. Tarkoituksena oli ollut, että Kawogo työskentelisi kolme kuukautta Iso-Britanniassa työnantajansa palkallisena kotiapulaisena ja pa

-
laisi tämän jälkeen kotimaahansa. Alkuperäisestä sopimuksesta poiketen Kawogon työnantaja palasi Tansaniaan yksin ja jätti Kawogon, jonka viisumi oli umpeutunut, vanhempiensa luo. Työnantajan mukaan Kawogon tuli työskennellä hänen vanhem

-
piensa luona palkatta vuoden ajan tienatakseen lentolipun kotimaahansa. Työnanta

-
jan vanhempien luona Kawogon oli vaadittu tekemään kotitöitä yli 15 tuntia päivässä ilman palkkaa. Kawogo ei ollut saanut käyttää samoja ruokailuvälineitä kuin hänen isäntänsä ja hän oli joutunut nukkumaan patjalla keittiön lattialla. Kawogon ainoat henkilökohtaiset tavarat olivat olleet saippua, hammasharja ja hammastahna. Kawo

-
gon ei ollut aluksi sallittu poistua lainkaan talosta. Myöhemmin hän oli saanut käydä kirkossa.

Tapauksessa

C.N. v. Yhdistynyt Kuningaskunta

¹⁰⁵

ugandalainen C.N. on kertonut

saapuneensa väärennetyllä passilla Iso-Britanniaan paetakseen seksuaalista hyväksi

-
käyttöä kotimaassaan. Maahantulon jälkeen hänen matkustusasiakirjansa oli takava

-
rikoitu ja häntä oli jatkuvasti uhattu väkivallalla ja karkottamisella. C.N. oli pakotettu työskentelemään ilmaiseksi muun muassa iäkkään pariskunnan luona. Työ oli ollut raskasta ja ympärivuorokautista, koska toinen puolisoista sairasti Parkinsonin tautia. C.N. oli saanut pitää vapaata työstä muutaman tunnin kerran kuukaudessa. C.N.:ää oli pidetty eristyksissä ja häntä oli kielletty puhumasta ulkopuolisten kanssa. C.N. väittää Iso-Britannian rikkoneen Euroopan ihmisoikeussopimuksen 4 ja 8 artikloja. C.N:n mukaan hän ei ollut voinut vaatia itselleen suojaa oikeudessa, koska pakkotyötä ja orjuuden kaltaista pakkotyötä ei ollut vastoin ihmisoikeussopimuksen velvoittei

-
ta kriminalisoitu. Lisäksi C.N. katsoo, että hänen kohtelunsa vuosien 2002 ja 2006 välisenä aikana oli perustavalla tavalla loukannut hänen oikeutteen yksityiselämän kunnioitukseen.

¹⁰⁴

Application no. 56921/09.

¹⁰⁵

Application no. 4239/08.

201

6.2. Oikeuskäytäntö Suomessa

6.2.1. Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskauppa

Ihmiskauppa on rikosnimikkeenä harvinainen. Poliisin kirjaamia ihmiskauppatapauksia (joko perusmuotoisena tai törkeänä) oli vuonna 2008 yhteensä 8 kappaletta, vuon

-
na 2009 yhteensä 4 kappaletta ja vuonna 2010 yhteensä 13 kappaletta. Syyttäjälle näistä tapauksista eteni vuonna 2008 yhteensä 5 juttua, seuraavana vuonna 2 juttua ja vuonna 2010 yhteensä 7 juttua.

¹⁰⁶

Tuomioistuimiin edenneistä ihmiskauppatapauksista Suomessa ensimmäinen on

Helsingin käräjäoikeudessa käsitelty tapaus, jossa tuomio annettiin 20.7.2006

¹⁰⁷

. Ta

-
pauksessa oli kysymys nuoren virolaisen naisen saattamisesta prostituutioon taval

-
la, jonka katsottiin täyttävän törkeän ihmiskaupan tunnusmerkistön. Vaikka syyttä

-
jä syytti tekijöitä ihmiskaupasta myös muiden asianomistajien osalta, käräjäoikeus
katsoi, ettei kynnys ylittynyt ja tuomitsi vastaajat törkeästä parituksesta. Syyttäjä ei
valittanut käräjäoikeuden ratkaisusta, eivätkä ratkaisun lopputulos tai perustelut olen

-
naisesti muuttuneet hovioikeudessa

¹⁰⁸

.
Törkeän ihmiskaupan uhrin osalta käräjäoikeus katsoi, että hänet oli erehdytetty
Virosta Suomeen prostituoiduksi lupaamalla hänelle lastenhoitajan työtä. Sen sijaan
eräiden muiden asianomistajien osalta, joiden kohdalla vastaajat on tuomittu parituk

-
sesta, käräjäoikeus katsoi heidän läheisen suhteensa vastaajiin heikentäneen heidän
kertomuksensa uskottavuutta. Tämän läheissuhteen perusteella käräjäoikeus on myös
pitänyt ymmärrettävänä sitä, että vastaajalla oli ollut asianomistajan henkilöpaperit
hallussaan. Näin oli siitäkin huolimatta, että tutkimukset osoittavat ihmiskaupan te

-
kijöiden usein olevan läheisiä ihmiskaupan uhreille (aviopuolisoita, seurustelukump

-
paneita, sukulaisia). Käräjäoikeus on antanut painoarvoa sille, että parituksen asian

-
omistajat ovat tulleet Suomeen tietäen päätyvänsä prostituutioon, vaikka ihmiskaupan
tunnusmerkistö voi täytyä myös kohdemaassa olon aikana. Vastaajien menettelyä ei
ole yhtä asianomistajaa lukuun ottamatta tehnyt ihmiskaupaksi sekään, että he olivat
rajoittaneet asianomistajien liikkumavapautta ja määränneet sakkoja sääntöjen rikko

-
misesta. Näin ollen näyttöä riippuvaisesta asemasta tai turvattomasta tilasta ei käräjä

-
oikeuden mukaan ollut.

Toinen ihmiskauppajuttu on käsitelty Kotkan käräjäoikeudessa ja tuomio annettu
9.12.2008 (nro 1655, R 08/1069). Käräjäoikeus tuomitsi kaksi naista ja kolme mies

-
tä törkeästä ihmiskaupasta. Vastaajien on katsottu käyttäneen oikeudettoman velan
perinnässä uhkauksia, väkivaltaa ja vapaudenriistoa, jotka olivat vaihe vaiheelta joh

-
taneet asianomistajan vaikeaan taloudelliseen ja sosiaaliseen asemaan sekä vahvaan
riippuvaiseen asemaan vastaajista. Tätä kehitystä olivat edistäneet asianomistajan

¹⁰⁶

Nissinen 2011.

¹⁰⁷

Tuomio nro 06/6857 (R 06/5204).

¹⁰⁸

Helsingin hovioikeus 1.3.2007 nro 722 (R 06/2317).

202

nuori ikä (18 vuotta) sekä huumeiden ja päihteiden käyttö. Tilanteen on katsottu kehit

-
tyneen niin, ettei asianomistajalla ollut liikkumisvapauden rajoitusten, velkasuhteen,
väkivallan uhan ja väkivallan vuoksi ollut enää muuta vaihtoehtoa kuin alistua kai

-
kenlaiseen väärinkäyttöön. Hän ei ollut uskaltanut kieltäytyä seksin myymisestäään.

Vasta kuolemanpelko oli saanut hänet hakeutumaan turvaan seksinostamista aikoneen
henkilön avulla. Hovioikeus hyväksyi muun muassa käräjäoikeuden syyksilukemisen
eikä muuttanut käräjäoikeuden tuomiota (Kouvolan hovioikeus 24.9.2009 nro 945,

R 09/28). Tapauksesta on todettu, että siitä tekee merkityksellisen suoranaisen väki

-

vallan käyttö sekä se, että tekijät ja uhri olivat suomalaisia

109

.

Kolmannessa ihmiskauppajutussa annettiin tuomio Helsingin käräjäoikeudessa 28.11.2008 (nro 11690, R 08/10613). Syyttäjät vaati asiassa rangaistusta ensisijaisesti ihmiskaupasta ja toissijaisesti parituksesta. Vastajaat olivat syytteen mukaan erehdyt

-

täneet asianomistajan Virossa Suomeen luvaten tälle säädyllisen työpaikan. Asian

-

omistaja oli kuitenkin saatettu seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi. Käräjäoikeus katsoi, ettei asianomistaja ole ollut lain edellyttämässä tarkoituksessa riippuvaisessa asemassa tai turvattomassa tilassa. Vastajaat tuomittiin parituksesta. Hovioikeus

110

kuitenkin katsoi, että asianomistajalla ei ollut puutteellisen kielitaidon, Suomessa puuttuneiden tukihenkilöiden, Virossa tapahtuneesta velkaantumisen aiheutuneen heikon taloudellisen aseman ja psyykkisistä ominaisuuksista johtuneen keinottomuu

-

den vuoksi ollut muuta todellista ja varteenotettavaa vaihtoehtoa kuin alistua jatka

-

maan seksipalvelujen myymistä. Hän oli näin ollen ollut turvattomassa tilassa ja vas

-

taajista riippuvainen. Hovioikeus luki vastaajien syyksi ihmiskaupan.

Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvästä ihmiskaupasta on siis annettu tähän men

-

nessä vain kolme lainvoimaista ratkaisua

111

. Osin ihmiskauppaa koskevien rikoslain

säännösten monimutkaisesta muotoilusta johtuen ihmiskaupan ja parituksen välinen raja koetaan epäselväksi ja epätarkaksi. Toisaalta ihmiskaupan säännöksiä on tulkittu hyvin tiukasti ja (turhaan) korostettu uhrin aiempaa suostumusta ryhtyä prostituoi

-

duksi. Näyttää nimittäin siltä, että suomalaisen paritustoimintaan liittyy elementtejä, jotka antaisivat aiheen arvioida asiaa myös ihmiskaupan kannalta.

112

Seksuaalista ihmiskauppaa koskevan rajallisen oikeuskäytännön perusteella näyt

-

tää siltä, ettei ihmiskaupan tunnusmerkistön käytännössä katsota täyttyvän, ellei hen

-

109

Keskusrikospoliisin ihmiskauppainternetsivut.

110

Helsingin hovioikeus 29.12.2009 nro 3420 (R 09/385).

111

Neljäs tapaus on käsitelty Pirkanmaan käräjäoikeudessa. Tuomio on annettu 1.11.2011 (nro 6622, R 11/1073), mutta se on artikkelin kirjoitushetkellä 16.11.2011 lainvoimaa vailla, koska vastaaja on il

-

moittanut siihen tyytymättömyyttä. Julkisen selosteen mukaan käräjäoikeus on tuominnut 21-vuotiaan naisen muun muassa nuoreen naiseen kohdistuneesta 1.9.2008–27.4.2009 tehdystä törkeästä ihmiskau

-

pasta kahden vuoden kuuden kuukauden vankeusrangaistukseen. Vastaja oli uhkauksilla ottanut asianomistajan valtaansa niin, että tämä oli suostunut korvausta vastaan harjoittamaan sukupuoliyhteyttä. Asianomistaja oli ottanut vastaan noin sata asiakasta ja saanut näistä palveluista yhteensä noin 15.000 euroa, mikä määrä oli mennyt vastaajalle lukuun ottamatta asianomistajan saamaa ruokaa, alkoholia ja tupakkaa.

112

Roth 2010a s. 226–227.

203

kilöä ole fyysisistä väkivaltaa käyttäen pakotettu prostituutioon, erehdytetty työn luon

-

teen suhteen tai ellei hän ole kehitysvammainen. Tuomioistuimet eivät ole antaneet painoarvoa niille olosuhteille, joissa työskentely tapahtuu niin, että toiminta saattaisi muuttua ihmiskaupaksi jossain vaiheessa prostituution harjoittamisen aikana, vaikka

henkilö olisikin alun perin antanut suostumuksensa prostituutioon. Tämän alkupe

-
räisen suostumuksen on katsottu kattavan kaikenlaisen hyväksikäytön, olosuhteet ja kohtelun.

113

6.2.2. Työperäinen ihmiskauppa

Ketään ei ole toistaiseksi tuomittu Suomessa työperäisestä ihmiskaupasta. Kaksi työ

-
peräistä ihmiskauppaa koskevaa tapausta on kuitenkin edennyt oikeuteen asti. Van

-
taan käräjäoikeus antoi tuomion 13.7.2007 nro 1991, jossa syyttäjät vaati vastaajille X ja Y rangaistusta törkeästä ihmiskaupasta ja törkeästä laittoman maahantulonjär

-
jestämisestä. Syytteen mukaan X ja Y olivat syyllistyneet törkeään ihmiskauppaan käyttämällä hyväksi A:n riippuvaista asemaa ja turvatonta tilaa laittomana maahantu

-
lijana sekä sitä, että A oli erehdytetty Intiasta Suomeen lupaamalla tälle palkkatyötä, ottaneet valtaansa A:n ja värvänneet, vastaanottaneet ja majoittaneet hänet sekä käyt

-
täneet häntä työntekijänä torikaupassa ja ravintolassa palkatta. X ja Y olivat ottaneet A:n matkustusasiakirjat haltuunsa ja uhkailleet väkivallalla. Rikos oli syytteen mu

-
kaan tehty osana järjestäytyneitä rikollisryhmiä, jonka jäsenet olivat värvänneet A:n, hankkineet ja luovuttaneet tälle väärin perustein hankitut matkustusasiakirjat sekä järjestäneet henkilön kuljetuksen Intiasta Suomeen. Syytteen mukaan rikos oli myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Käräjäoikeus totesi ihmiskaupan tunnusmerkistön sisältävän kolme osatekijää: keinot, tekotavat ja tarkoituksen. Käytettyjen keinojen osalta käräjäoikeus totesi, että asianomistaja oli omasta aloitteestaan ja omasta tahdostaan lähtenyt kotimaastaan. Käräjäoikeuden mukaan varmaa johtopäätöstä sen suhteen, oliko hänelle vastaajien taholta annettu nimenomaista lupausta työpaikasta vai olivatko he yleisesti keskus

-
telleet töiden järjestämisestä Suomessa, ei ollut tehtävissä. Vaikka A:n ja vastaajien oli selvitetty puhuneen A:n mahdollisuudesta tulla Suomeen tarkoituksin tehdä työtä, näyttämättä jäi, että A:ta olisi erehdytetty lupaamalla tälle palkkatyötä tai että hänet olisi vastaajien toimesta värvätty tunnusmerkistössä tarkoitettuun tavoin. Sen sijaan riidattomaksi käräjäoikeus totesi sen, että X oli vastaanottanut A:n ja järjestänyt tälle majoituksen. Näyttämättä sen sijaan jäi, että vastaajat olisivat käyttäneet hyväkseen A:n riippuvaista asemaa ja turvatonta tilaa tai että A:n vapautta olisi millään tavoin vastaajien toimesta rajoitettu. Vastaajat eivät käräjäoikeuden mukaan olleet ottaneet A:ta lain tarkoittamien tavoin valtaansa. Käräjäoikeus viittasi tuomiossaan pakkotyön määritelmän osalta ILO:n pakollista työtä koskevaan yleissopimukseen, ihmiskauppa

-
113

Roth 2010a s. 231.

204

puitepäätökseen ja Palermon sopimuksen lisäpöytäkirjaan. Käräjäoikeus totesi pakko

-
työn termistön olevan epäselvä ja katsoi pakkotyön edellyttävän, että työntekoon on olemassa jonkinasteinen pakko tai edes velvoite. Käräjäoikeuden mukaan ”pelkästään sitä seikkaa, että A oli ollut Y:n mukana toreilla ja auttanut tätä sekä että asianomistaja on ollut X:n omistamassa ravintolassa auttaen siellä jonkin verran ilman, että hänelle olisi maksettu noista toimista palkkaa, ei voida pitää osoituksena rikoslain 25 luvun 3 §:n tarkoittamasta pakkotyöstä tai pakollisesta palvelusta tai muustakaan työntekoon liittyvästä veloitteesta, mikä olisi vastaajien toimesta asianomistajalle asetettu”. Toinen ravintolatyötä koskeva ihmiskauppatapaus käsiteltiin Pohjanmaan käräjä

-
oikeudessa, joka hylkäsi tuomiollaan 30.4.2010 kaikki syytteet.

114

Syyttäjän mukaan

asianomistaja, jonka vastaajat olivat kuljettaneet Vietnamista Suomeen, oli pakotettu työskentelemään vastaajien ravintolassa seitsemänä päivänä viikossa 12 tuntia vuo-

- rokaudessa. Vastaajat olivat maksaneet asianomistajalle muodollista palkkaa, mutta pidättäneet tilinkäyttöoikeuden itsellään. Syyttäjän mukaan asianomistajaa kohtaan oli käytetty väkivaltaa, ja häntä ja hänen Vietnamissa olevaa perhettään kohtaan oli uhattu käyttää väkivaltaa. Syyttäjä vaatii toissijaisesti vastaajille rangaistusta kiskon-

- nantapaisesta työsyrynnästä. Käräjäoikeus katsoi, ettei pelkkä asianomistajan kertomus ollut riittävä näyttö ja hylkäsi syytteet.

Ravintolatyöhön liittyy myös Helsingin hovioikeudessa 20.12.2010 ratkaistu ta-

- paus, jossa rajanvetoa käytiin kiskonnantapaisen työsyrynnän ja törkeän kiskonnan tunnusmerkistöjen välillä

¹¹⁵
. Asianomistaja A, jonka X oli järjestänyt Pakistanis

- ta Suomeen töihin, oli työskennellyt päivittäin noin neljän kuukauden ajan palkatta X:n omistamassa ravintolassa. Syyttäjä vaati X:lle rangaistusta kiskonnantapaisesta työsyrynnästä, josta käräjäoikeus tuomitsi X:n sakkoihin. Toisin kuin syyttäjä ja kä-

- räjäoikeus, Helsingin hovioikeus katsoi asianomistajan rangaistusvaatimuksen mukaisesti, että X oli menettellyllään syyllistynyt törkeään kiskontaan kiskonnantapai-

- sen työsyrynnän sijasta. Hovioikeus katsoi, että X oli käyttänyt häikäilemättömästi hyväksi A:n taloudellisesta ahdingosta, kielitaidottomuudesta ja tietämättömyydestä johtuvaa heikkoutta ja turvatonta tilaa. X oli vaatinut A:lta Pakistanissa erittäin suuren työnvälityspalkkion (noin 9.700 euroa), joka oli tullut kokonaan X:n hyväksi ja jota varten A oli joutunut ottamaan lainaa. X ei ollut maksanut A:lle lainkaan palkkaa tä-

- män työskentelystä X:n ravintolassa. Hovioikeus katsoi A:n olleen velkaantumisensa, ulkomaalaisuutensa ja kielitaidottomuutensa takia täysin riippuvainen X:stä ja työ-

- paikastaan X:n ravintolassa. Hovioikeuden mukaan X:n menettelystään saama hyöty oli ollut yhteensä noin 30.000 euroa. Hovioikeus katsoi, että X:n menettelyä oli myös kokonaisuutena arvostellen pidettävä törkeänä. Hovioikeus tuomitsi X:n törkeästä kiskonnasta ehdolliseen vankeusrangaistukseen.

¹¹⁴
Pohjanmaan käräjäoikeus 30.4.2010 nro 704 diaarinumero 09/528.

¹¹⁵
Helsingin hovioikeus 20.12.2010 nro 3385 diaarinumero R 09/2463.

205

Kiskonnantapaista työsyryntää, joissa voidaan nähdä ainakin viitteitä myös ihmis-

- kauppaan viittaavasta toiminnasta, on käsitelty kahdessa ravintolatyötä ja kahdessa rakennusalan työtä koskevassa tapauksessa. Helsingin hovioikeus tuomitsi tapaukses-

- sa R 07/92 nro 1499 käräjäoikeuden tavoin ulkomaalaisia opiskelijoita Suomeen ra-

- kennusalan yrityksiin työntekijöitä välittäneen yhtiön toimitusjohtajan muun muassa yllytyksestä kiskonnantapaiseen työsyryntään ja työnvälitysririksestä sekä työnan-

- tajat kiskonnantapaisesta työsyrynnästä. Työtekijöiden kuukausipalkka oli ollut 510 euroa kuukaudessa ja heiltä oli peritty rekrytointi- ja välitysmaksuja 600–800 euroa henkilöä kohden. Toisin kuin työntekijöitä välittänyt yhtiö väitti, hovioikeus ja kärä-

jäoikeus katsoivat, ettei kyse ollut ollut työharjoittelusta vaan työstä, joka oli täyttänyt työsuhteelle säädetyt tunnusmerkit. Käräjäoikeus katsoi, että työntekijät oli asetettu palkkauksessa huomattavan epäedulliseen asemaan ja että tilanteessa on käytetty hy

- väksi työntekijän kielitaidottomuutta sekä sitä, ettei henkilöt tunne Suomen työlain

- säädäntöä eikä sen antamaa oikeusturvaa.

Tampereen käräjäoikeus antoi 16.12.2009 tuomion

¹¹⁶
kiskonnantapaisesta työsy-

- jinnästä niin kutsutussa Ideapark-jutussa. Tapaus koski Ideaparkin työmaalla työsken

- nelleitä puolalaisia sähköasentajia, joille maksettu tuntipalkka oli ollut keskimäärin viisi euroa. Työehtosopimuksen mukainen vähimmäistuntipalkka ilman lisiä oli ollut 8,19 euroa. Puolalaiset työntekijät olivat tehneet keskimäärin 18 tuntia viikossa yli

- töitä. Käräjäoikeus katsoi, että työntekijöiden hyväksikäyttämiseksi oli ollut olemassa keino heidän ulkomaalaisuudestaan johtuvan, työnantajasta riippuvaisen aseman sekä heidän työnantajan velvollisuuksiin ja omiin oikeuksiin työntekijöinä liittyvän ym

- märtämättömyyden ja tietämättömyyden vuoksi.

Savonlinnan käräjäoikeus antoi 20.2.2009 tuomion

¹¹⁷
muun muassa kiskonnan

- tapaisesta työsyrynnästä kahdelle kiinalaiselle ravintolan omistajalle, jotka olivat käyttäneet hyväkseen kymmentä kiinalaista ravintolatyöntekijää yhdeksän vuoden aikana. Osa asianomistajista vaati alunperin vastaajille rangaistusta ihmiskaupasta, mutta luopui rangaistusvaatimuksestaan päästyään vastaajien kanssa sovintoon oi

- keudenkäynnin aikana. Tutkitun, kiskonnantapaista työsyryntää koskevan syytekoh

- dan osalta käräjäoikeus katsoi selvitetyn, että työntekijät olivat etsitty Kiinasta tutta

- vien ja sukulaisten avulla. Työntekijöille oli järjestetty asuminen, ja he olivat saaneet ruokailla ravintolassa 2-3 kertaa päivässä. Työntekijöiden oli tullut noudattaa kaikkia työnantajien määräyksiä ja pyyntöjä pitääkseen heidät tyytyväisinä. Työntekijät olivat pääasiassa tehneet pitkiä työpäiviä, ja heille oli maksettu palkkaa alle työehtosopi

- musten määräysten. Työntekijöillä ei ollut ollut varallisuutta Suomeen tullessaan, ja he olivat olleet taloudellisesti täysin riippuvaisia työnantajistaan. Yhden työntekijän palkat oli maksettu työnantajan kanssa yhteiselle tilille. Työntekijöiden suomenkielinen taito oli ollut heikko, eikä suomen kielen omaehtoista opiskelua ollut pidetty suota

- ¹¹⁶
Tampereen käräjäoikeus 16.12.2008 nro 6596 diaarinumero R 08/4187.

¹¹⁷
Savonlinnan käräjäoikeus 20.2.2009 nro 60 diaarinumero R 08/206.

206

vana. Työntekijöiden kanssakäymistä suomalaisten kanssa ei myöskään ollut pidetty suotavana, ja työntekijöitä oli kielletty ottamasta yhteyttä Savonlinnassa sijainneen toisen kiinalaisen ravintolan pitäjiin. Käräjäoikeuden mukaan työntekijöillä ei ollut ollut mahdollisuutta ilman omaa kielitaitoa tai suomenkielisiä ystäviä sekä riittävää varallisuutta irtisanoutua ravintolasta ja hankkia toimeentulo muualla Suomessa.

Myös Helsingin hovioikeuden tuomio 12.2.2010 nro 314 koskee kiskonnantapaista työsyryntää ravintolatyössä. Hovioikeus ei muuttanut käräjäoikeuden tuomiota. Kä

- räjäoikeus katsoi näytetyksi, että asianomistaja oli työskennellyt vastaajan kahdessa ravintolassa seitsemänä päivänä viikossa siten, että hänen viikoittainen työmääränsä

oli ollut jatkuvasti vähintään 50 tuntia. Käräjäoikeuden mukaan asianomistajalle oli jätetty kolmen vuoden ajalta maksamatta lähes kahden vuoden palkkaa vastaava mää-

-
rä palkkoja. Asianomistaja oli ollut Suomeen saapuessaan kielitaidoton ja heikosti koulutettu. Asianomistaja oli asunut työnantajan järjestämässä asunnossa eikä hänel-

-
lä ollut perhettä tai ystäviä Suomessa. Asianomistaja ei ollut ollut tietoinen Suomen lainsäädännön hänelle suomista pakottavista oikeuksista.

207

2007

2008

2009

2010

Ihmiskauppa

2

6

2

11

Törkeä ihmiskauppa

1

2

2

2

Laittoman maahantulon järjestäminen

68

86

104

104

Törkeä laittoman maahantulon järjestäminen

13

12

28

20

Seksikaupan kohteena olevan henkilön

hyväksikäytön yritys

23

181

26

0

Seksikaupan kohteena olevan henkilön

hyväksikäyttö

6

0

0

0

Paritus

6

5

12

3

Parituksen yritys

0

2

1

1

Törkeä paritus

0

7

9

0

Kiskonnan tapainen työsyRJintä

14

14

47

36

6.3.2. Aluehallintoviraston työsuojelun vastuualueen suorittama valvonta

Aluehallintovirastojen työsuojelun vastuualueilla työskentelee yhteensä yhdeksän ulkomaalaistarkastajaa, jotka ovat erikoistuneet ulkomaisen työvoiman käytön val-

-

vontaan. Valvonta perustuu ulkomaalaislakiin, lakiin lähetetyistä työntekijöistä ja la-

-

kiin työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta. Tarkastuksen yhteydessä ulkomaalaistarkastaja käy läpi työntekijän työnteko-oikeuden perusteet, ulkomaalaisia työntekijöitä koskevien tietojen säilyttämisen ja tietojen antamisen työ-

-

paikan luottamushenkilöille. Tämän lisäksi ulkomaalaistarkastaja katsoo, onko ulko-

-

maalainen työntekijä perehdytetty työtehtäviinsä ja että hänen työsuhteensa vähimmäis-

-

ehdot täyttyvät ja työolosuhteet ovat hyväksyttävät. Tarkastuksessa otetaan huomioon myös työterveyshuollon järjestäminen, työaikakirjanpito ja tapaturmavakuuttaminen.

Työsuojeluviranomaisilla on velvollisuus ilmoittaa asiasta poliisille, jos on perus-

-

teltua epäillä ulkomaalaisrikkomusta (UlkomL 185 §), työnantajan ulkomaalaisrik-

-

komusta (UlkomL 186 §), luvaton ulkomaisen työvoiman käyttöä (RL 47 6 a §),

työsyRJintää (RL 47 3 §), tai kiskonnantapaista työsyRJintää (RL 47 3 a §). Ihmis-

-

kaupparikos ei tällä hetkellä kuulu niihin rikoksiin, joista työsuojeluviranomaisilla on ilmoitusvelvollisuus.

¹²¹

¹²¹

HEUNI 2011 s. 25–26.

208

7. Loppupäätelmiä

7.1. Ongelmia

YK:n ihmiskauppaliisäpöytäkirjan laatimisesta lähtien ihmiskauppaan on kiinnitetty entistä enemmän huomiota ja sitä on pyritty ehkäisemään. Tästä huomiosta huolimat

-

ta ihmiskauppa ei vaikuta vähentyneen. Mistä tämä johtuu? Syitä lienee monia.

¹²²

Ihmiskauppa on maailmanlaajuisesti tunnustettu vakavaksi rikokseksi ja ihmis-

-

oikeuksien loukkaukseksi. Euroopan valtioille näyttää kuitenkin olevan ensisijaista laittomien maahanmuuttajien torjunta, ei niinkään ihmiskaupan uhrien tunnistaminen ja auttaminen. Laitonta maahantuloa tarkkailemalla ja rajavalvontaa lisäämällä ei rat-

-

kaista ihmiskaupan ongelmia, sillä uhri on usein rajanylitysvaiheessa vielä tietämätön häntä odottavasta kohtalosta tai ylittää rajan yksin laillisilla asiakirjoilla, jotka myö-

-

hemmin takavarikoidaan häneltä.

¹²³

Toistaiseksi tunnistettu ihmiskaupparikollisuus Suomessa on ollut vähäistä. Ihmis-

-

kaupan uhrien tunnistaminen onkin vaikeaa.

¹²⁴

Ihmiskauppa tulee joka tapauksessa erottaa ihmisten salakuljetuksesta, jossa ihminen on vapaa päästyään maahan; ihmis-

-
kaupassa hyväksikäyttö alkaa tai jatkuu maahantulon jälkeenkin

125

-
Poliisi on se viranomainen, joka tavallisimmin tunnistaa ihmiskaupan uhrin. Näin ollen ihmiskaupan uhrin tunnistaminen jää melkein yksinomaan poliisin harteille, sa-

-
moin kuin se, miten uhreja kohdellaan. Näin ei tulisi olla, vaan uhreilla pitäisi olla mahdollisuus kääntyä vähemmän virallisen tahon kuin poliisin puoleen. Poliisit saat

-
tavat lisäksi syyllistää uhreja tai uhrin käännytetään ennen kuin heidän asiaansa on riittävästi tutkittu.

126

Yhdeksi ihmiskaupan torjuntaa hankaloittavaksi ongelmaksi on määritelty ihmis-

-
kaupan uhrien tavoittamisen vaikeus, jolloin konkreettisia tapauksia on vaikea saada esitutkintaan, syyteharkintaan ja tuomioistuinten käsiteltäviksi. Suomessa esiin tul-

-
leiden ihmiskauppatapausten määrä on ollut huomattavasti pienempi kuin mitä arviot antavat ymmärtää. Selityksenä tälle on annettu muun muassa se, että tapauksia pysty-

-
tään ennaltaehkäisemään esimerkiksi ulkomaanedustustojen kautta ja lehtoyhtiöiden kanssa tehtävän yhteistyön avulla. Lisäksi on epäilty, että ihmiskaupan kaltaisia rikok-

-
sia tehdään todellisuudessa selvästi ihmiskaupparikoksia enemmän. Tähän liittyen on myös aiheellisesti todettu ihmiskaupparikosten määrän vähyden mahdollisesti johtuvan myös rajanveto-ongelmista eri rikosnimikkeiden välillä tai puhtaasti siitä, että rikosten tunnistaminen nimenomaan ihmiskaupaksi tähänastisella kokemuksella on vielä epävarmaa.

127

122

Konrad 2008 s. 161.

123

Konrad 2008 s. 162–163.

124

Mantila 2010 s. 10.

125

Konrad 2008 s. 164–165.

126

Konrad 2008 s. 169.

127

Valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen toimintasuunnitelman ohjausryhmä 2007 s. 5 ja 35.

209

Ihmiskaupan paljastumista vaikeuttaa myös se, että uhrin ovat tekijöihin nähden alisteisessa asemassa eivätkä välttämättä hae apua. He eivät myöskään välttämättä esimerkiksi ulkomaalaisina tiedä, kenen puoleen kääntyä tai miten toimia. Myös kie-

-
limuuri aiheuttaa vaikeuksia. Toisaalta ihmiskaupan uhri ei välttämättä luota viran-

-
omaisiin, kuten esimerkiksi poliisiin tai on tottunut kotimaassaan vieläkin huonompiin oloihin kuin mihin hän joutuu kohdemaassa. Uhri ei myöskään välttämättä uskalla tai halua kertoa tapahtuneesta riittävän yksityiskohtaisesti ja avoimesti.

Tilannetta vaikeuttaa vielä se, että ihmiskauppa muuttuu jatkuvasti. Perinteiset uhrikansallisuudet ovat korvautuneet uusilla kansallisuuksilla. Tämä kertoo siitä, mi-

-
ten rikollispiirit reagoivat potentiaalisten uhrien ihmiskauppatietoisuuden lisäänty-

-
miseen, tiukentuneeseen viranomaiskontrolliin sekä parantuneisiin elinolosuhteisiin perinteisissä lähtömaissa.

128

ILO:n arvion mukaan vähintään kolmasosa ihmiskaupan

2,45 miljoonasta uhrista on kaupattu muussa kuin seksuaalisessa hyväksikäyttötär

-

koituksessa. Tämän vuoksi perinteistä näkökulmaa ihmiskaupasta naisten ja tyttöjen seksuaalisena hyväksikäyttönä tulisi laajentaa.

¹²⁹

7.2. Parannusehdotuksia

Edempänä tarkastellut oikeustapauksetkin osoittavat, että ihmiskaupan erottaminen ihmiskaupan kaltaisista rikoksista on vaativaa. Jos ihmiskaupan uhreiksi kelpuute

-

taan oikeuskäytännössä vain hyvin ilmeiset tapaukset, saattaa suuri osa ihmiskaupan uhreista jäädä tunnistamatta ja ohjautumatta auttamis- ja oleskeluoikeusjärjestelmien piiriin. Tarpeettoman rajoittava ihmiskauppasäännösten tulkinta voi pahimmillaan johtaa rikosten uhrien perusteettoman syrjivään kohteluun sekä ihmiskaupan vastai

-

sen toiminnan hiipumiseen.

¹³⁰

Oikeuskäytännöllä on siten ratkaisevan suuri merkitys uhrien aseman kehittymiselle.

Vastaajan kannalta ei ole suurtakaan merkitystä sillä, tuomitaanko hänet rangais

-

tukseen ihmiskaupasta vai sen kaltaisesta rikoksesta. Rikoksen uhrin oikeuksien ja aseman kannalta ei kuitenkaan ole yhdentekevää, mistä rikoksesta tekijät tuomitaan. Ihmiskaupan tunnistaminen on tärkeää, jotta uhri saa osakseen sellaista suojelua kuin ihmiskaupan uhreille on tarkoitettu antaa.

¹³¹

Seksuaalisesti hyväksikäytetyille henki

-

lölle tunnistaminen on vielä merkityksellisempää kuin työperäisesti hyväksikäyte

-

tyille, sillä parituksen kohteilla on esitutkinnassa ja rikosprosessissa nykyisessä käy

-

tännössä todistajan asema, kun taas ihmiskaupan uhreilla on asianomistajan asema

¹³²

.

¹²⁸

Mantila 2010 s.10 ja UNODC, TOCTA -raportti 2010 s. 51.

¹²⁹

ILO 2005: A Global Alliance Against Forced Labour s. 46.

¹³⁰

Roth 2007b s. 421.

¹³¹

TyVM 15/2008 vp.

¹³²

Rikosprosessin kannalta merkillepantavaa on myös se, että yritys voidaan tuomita ihmiskaupasta yh

-

teisösakkoon, kiskonnantapaisessa työsyryjinnässä ei.

210

Työperäisesti hyväksikäytetyt uhrin ovat asianomistajan asemassa siitä riippumatta, käsitelläänkö heidän tapaustaan kiskonnantapaisena työsyryjintänä vai työperäisenä ihmiskauppana. Kansallinen ihmiskaupparaporttoija on pitänyt tätä eri aseman syn

-

nyttävää käytäntöä syrjivänä.

¹³³

Ihmiskaupan ehkäisytoimet tiivistyvät viiteen pilariin: syytetoimet, suojelu, ennal

-

taehkäisy sekä kansallinen ja kansainvälinen yhteistyö ja koordinointi. Uhrin tuke

-

misella on merkitystä rikosprosessin onnistumisen lisäksi siten, että tukitoimenpiteet suojelevat kyseistä varsin haavoittuvassa asemassa olevaa ihmisryhmää.

¹³⁴

Suomi on nähty etupäässä ihmiskaupan kauttakulkumaana. Jos näin on, Suomen on kuitenkin tiedostettava oma roolinsa ja sen edellyttämät toimenpiteet. Mikäli ih

-

miskaupparikollisuus lisääntyy, täydentyy sen uhrien kansallisuuskin mitä todennäköisimmin useilla kansallisuuksilla, esimerkkinä kiinalaisilla, vietnamilaisilla, etelä-amerikkalaisilla ja nigerialaisilla. Huomattavaa on myös, että koko toiminta voi tapahtua Suomen rajojen sisäpuolella, jolloin sekä tekijä että uhri ovat suomalaisia. Toisaalta vaikka ihmiskaupan volyyymi ei sinänsä osoittaisikaan vahvistumisen merk-

-
kejä, ihmiskaupparikollisuus ja siihen läheisesti liittyvä rikollisuus (paritus, seksikauppan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö, laittoman maahantulon järjestäminen) edellyttää jatkuvaa seurantaa ja valppautta.

¹³⁵
Ruotsin poliisihallituksen jokunen aika sitten antamien lausumien mukaan sek-

-
suaalisessa hyväksikäyttötarkoituksessa tapahtuvassa ihmiskaupassa tekijöiden kei-

-
novalikoima oli muuttunut hienovaraisemmaksi ja suoranaista väkivaltaa käytetään aiempaa vähemmän. Tekijät sallivat naisille paremmat olosuhteet, jotta nämä olisivat vähäisemmässä määrin taipuvaisia tekemään yhteistyötä poliisin kanssa. Tämä puo-

-
lestaan vaikeuttaa ihmiskaupan tunnistamista ja tekijöiden saamista vastuuseen.

¹³⁶
Suomen kansallinen ihmiskaupparaportoiija on vuoden 2010 kertomuksessaan kiin-

-
nittänyt huomiota tuomioistuinten ihmiskauppasäännösten ahtaaseen tulkintaan

¹³⁷

.
Hyvällä syyllä voidaan kuitenkin kysyä, onko ihmiskaupan tunnistamisen kannalta riittävää, että esitutkinnassa, syyteharkinnassa ja tuomitsemiskäytännössä säännök-

-
siä tulkitaan riittävän väljästi. Toisaalta on myös myönnettävä, että keinovalikoimien siistiytyessä osa tapauksista saattaa aidosti ja yksinkertaisesti jäädä varsinaisen ihmis-

-
kaupparikollisuuden ulkopuolelle. Joka tapauksessa ihmiskaupparikollisuuden tunnis-

-
tamiseksi ja asianosaisten oikeusturvan varmistamiseksi on ensiarvoisen tärkeää, että poliisi ja syyttäjät toimivat esitutkintavaiheessa yhteistyössä ja miettivät tutkintasuun-

-
nitelmia laatiessaan ne nimikkeet, joilla rikosepäilyä on aihetta tutkia.

¹³⁸

Kynnystä

syyttää ihmiskaupasta ei tulisi asettaa liian korkealle, mutta kuten oikeuskäytäntö on

¹³³

Kansallisen ihmiskaupparaportoin kertomus 2010 s. 104.

¹³⁴

Mantila 2010 s. 10 ja UNODC, TOCTA -raportti 2010 s. 52.

¹³⁵

Mantila 2010 s. 10.

¹³⁶

Mantila 2010 s. 10–11.

¹³⁷

Mantila 2010 s. 11 ja kansallisen ihmiskaupparaportoin kertomus 2010 s. 117.

¹³⁸

Mantila 2010 s. 11.

211

osoittanut, ihmiskaupan kaltaisten rikosten tunnusmerkistöt täyttyy helpommin kuin varsinainen ihmiskauppa, ja tästä syystä toissijaisten tunnusmerkistöjen asettaminen jo esitutkinnassa voi olla aiheellista.

Jos ihmiskaupan nähdään kumpuavan yhteiskunnan rakenteista ja sukupuolisesta eriarvoisuudesta sekä tiettyjen alueiden taloudellisesta toivottomuudesta, on ihmis-

-
kaupan kokonaisvaltaisemmasta torjunnassa pitkällä tähtäimellä keskityttävä ni-

-
menomaan näiden altistavien tekijöiden minimoimiseen. Ihmiskaupan taustalla on

vakavia taloudellisia ja poliittisia ongelmia ja siihen liittyy usein toivo paremmasta toimeentulosta, jota välittäjät käyttävät häikäilemättömästi hyväkseen. Naisten ja las

-
ten oikeuksien nykyistä parempi turvaaminen heidän kotimaissaan pienentäisi heihin kohdistuvaa uhkaa joutua ihmiskaupan uhreiksi.

¹³⁹
Lisäksi on huomattava, että myös
lievempien hyväksikäytön ja syrjinnän muotojen ennaltaehkäiseminen ehkäisee ih

-
miskauppaa

¹⁴⁰
.
Liian usein uhrien oikeuksien suojelelu nähdään tarpeellisena vain silloin, kun siitä on hyötyä ihmiskaupan syöllistyneiden oikeudelliseen vastuuseen saattamisessa. Vaikka rikostorjunta rikosprosesseineen on tärkeä osa myös ihmiskaupan ehkäise

-
mistä, ihmiskaupan vastaiset toimet eivät saa johtaa uhrin ihmisoikeuksien tai ihmis
-
arvon loukkaamiseen. Mikäli uhria lähestytään välineenä, ei päämääränä, on mah

-
dollista, ettei rikostorjunnankaan tavoite lopulta toteudu. Pontevammin tulisi tarttua myös muihin ihmiskaupan ennaltaehkäisyn muotoihin, kuten elämisen edellytysten parantamiseen lähtömaissa sekä laillisten työtekomahdollisuuksien lisäämiseen koh

-
demaissa

¹⁴¹
. Tämä vähentäisi tarvetta turvautua prostituutioon tai tarttua mihin hy

-
vänsä työtärjoukseen. Myös lähtömaissa suoritettavat koulutus- ja tiedotuskampanjat ovat osoittautuneet yhdeksi tehokkaaksi tavaksi vähentää ihmiskauppaa. Lähtömaassa huomiota tulee tuki kiinnittää myös lainsäädännöllisiin kehitystoimiin, kuten ihmis

-
kaupan kriminalisointiin ja ihmiskaupan uhreille tarjottaviin todistajansuojeluoh

-
jelmiin. Nämä samat vaatimukset koskevat tietysti myös ihmiskaupan kohdemaita. Kohdemaissa tulee olla riittävät valmiudet tarjota uhreille sosiaalista ja terveydellistä apua sekä taata heidän maassa oleskelunsa oikeudenkäynnin ajan. Sekä lähtö- että kohdemaissa on myös kiinnitettävä huomiota järjestäytyneeseen rikollisuuteen, jonka parissa ihmiskauppaa usein esiintyy.

¹⁴²
Poliiseilla ja rajavartiolaitaviranomaisilla on suuri päätäntävalta ihmiskauppaa kos

-
kevissa asioissa. Usein on heidän käsissään ohjata epäilty ihmiskaupan uhri autta

-
misjärjestelmän piiriin. Näiden viranomaisten koulutukseen tulisikin suunnata voi

-
mavaroja. Myös oikeuslaitoksen koulutukseen tulisi panostaa, jotta ihmiskaupan rangaistussäännösten tulkinta vastaisi lainsäätäjän tarkoitusta sekä kansainvälisiä ja eurooppaoikeudellisia velvoitteita.

¹⁴³
¹³⁹
Nieminen 2005 s. 132–135.

¹⁴⁰
Roth 2010b s. 287.

¹⁴¹
Pärssinen 2006 s. 195–196.

¹⁴²
Sulaimanova 2006 s. 70–71.

¹⁴³
Roth 2007a.

212

Rikosilmoitukset työrikoksista tehdään usein aluehallintovirastoista, joissa valvo

-

taan työolosuhteita. Osaltaan siihen, että työperäisiä ihmiskauppajuttuja on Suomessa tullut ilmi vähän, on saattanut vaikuttaa se, ettei työsuojeluviranomaisilla ole velvol-

-
lisuutta ilmoittaa ihmiskaupasta. Käytännön syistä syyttäjäkään ei välttämättä lähde suorituttamaan lisätutkintaa mahdollisesta ihmiskaupasta, jos esitutkinta on jo työ-

-
suojeluviranomaisen ilmoituksen perusteella tehty esimerkiksi kiskonnantapaisesta työsyrynnästä.

Ihmiskauppa on erittäin ajankohtainen ja laajalle levinnyt ihmisoikeusongelma.

Ihmiskauppasääntelyllä suojattavista arvoista keskeisimmät ovat vapaus ja koskemat

-
tomuus. Vapauteen liittyy aineksia, jotka kuvaavat käsitystämme ihmisestä yksilönä ja ihmisarvoisesta elämästä

¹⁴⁴

. Ihmiskauppa onkin sijoitettu rikoslaissa juuri vapauteen

kohdistuvia rikoksia koskevaan 25 lukuun. Siitä huolimatta, että ihmiskaupasaan

-
telyn keskiössä on ihmisen vapaus, ihmiskaupassa on harvoin kyse konkreettisesta, fyysiseen vapauteen kohdistuvasta riistosta, jollaiseksi ihmiskauppa usein mielletään. Huomiota tulee kiinnittää vähemmän ilmeisiin ihmiskaupan toteuttaviin keinoihin, kuten turvattoman tilan ja riippuvaisen aseman hyväksikäyttöön. Tapauksiin sisältyy usein piirteitä eri hyväksikäytön ja toimintatapojen muodoista. Jotta muutkin kuin vain kaikkein räikeimmät ja ilmeisimmät ihmiskauppatapaukset tulisivat ihmiskaup-

-
pana tuomituiksi ja uhrin saisivat heille laissa turvatun suojan, on tärkeää huomata, että sekä ihmiskaupan kansainvälisoikeudellinen määritelmä että Suomen rikoslaki mahdollistavat nykyistä oikeuskäytäntöä laajemmin tavan ymmärtää ihmiskauppa.

Lähteet

Kirjallisuus ja virallislähteet

Aromaa, Kauko

: Ihmiskauppa jatkuu. Haaste 2/2007. Osoitteessa: <http://www.haaste.om.fi/Etu>

-
sivu/Lehtiarkisto/Haasteet2007/Haaste22007/1205254004635 (7.1.2011)

Cameron, Sally:

Trafficking of women for prostitution. In

Cameron, Sally – Newman, Edward

(ed):

Trafficking in Humans. Social, Cultural and Political Dimensions. United Nations

University Press. Tokyo 2008.

Ejalu, William A. E.:

From Home to Hell: The Telling Story of an African Woman's Journey

and Stay in Europe. In Amir, Delila and Beeks, Karen (ed): Trafficking and the Global Sex Industry.

Lexington Books, Maryland 2006.

Euroopan unionin neuvoston puitepäätös ihmiskaupan torjunnasta

19.7.2002. 2002/629/YOS.

EYVL L 203 1.8.2002 s. 1–4.

Frände, Dan:

Yleinen rikosoikeus. Edita Publishing Oy. Helsinki 2005.

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeik-

-
si (

HE 34/2004 vp).

Ihmiskaupan vastainen toimintasuunnitelma.

Ulkoasiainministeriön julkaisusarja.

Edita Prima

Oy 2005.

¹⁴⁴

OLJ 1/1989 s. 261.

213

International Labour Organisation (ILO)

): A global alliance against forced labour (2005).
Global report under the Follow-up to the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work 2005. International Labour Conference, 93rd Session 2005, Report I (B).
Geneva: International Labour Office, 2005.
International Labour Organisation (ILO):
Trafficking for Forced Labour. How to Monitor the Recruitment of Migrant Workers. Geneva: International Labour Office, 2005.
Kaikkonen, Emilia:
Ulkomaalaisen työvoiman hyväksikäyttö ihmiskaupan ja kiskonnantapaisten työsyrynnän muodossa. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta. Rikos- ja prosessioikeuden sekä oikeuden yleistieteiden laitos. Toukokuu 2008.
Kansallinen ihmiskaupparaportti . Kertomus 2010. Ihmiskauppa ja siihen liittyvät ilmiöt sekä ihmiskaupan uhrien oikeuksien toteutuminen Suomessa. K 17/2010 vp. Osoitteessa: [http://www.vahemmistovaltuutettu.fi/intermin/vvt/home.nsf/files/Ihmiskaupparaportti%202010_suomi_nettiversio/\\$file/Ihmiskaupparaportti%202010_suomi_nettiversio.pdf](http://www.vahemmistovaltuutettu.fi/intermin/vvt/home.nsf/files/Ihmiskaupparaportti%202010_suomi_nettiversio/$file/Ihmiskaupparaportti%202010_suomi_nettiversio.pdf) (4.1.2011)
Konrad, Helga:
The fight against trafficking in human beings from the European perspective. In Cameron, Sally – Newman, Edward (ed): Trafficking in Humans. Social, Cultural and Political Dimensions. United Nations University Press. Tokyo 2008.
Kuivaniemi, Leni:
Human Rights Perspective to Trafficking in Women. Edilex Asiantuntijakirjat
-
joitukset 11.5.2004. Osoitteessa:
<http://www.edilex.fi/lakikirjasto/haku/?search=lakikirjasto&sent=1> (2.3.2011)
Lakivaliokunnan mietintö 4/2004 vp.
Leskinen, Jari:
Organisoitu paritus ja prostituutio Suomessa. Teoksessa Keskusrikospoliisi. Rikostutkimus 2002, s. 9–30.
Mantila, Anu:
Maailmanlaajuisen ihmiskaupan surullinen profiili. Akkusastoori 6/2010.
Newman, Edward
-
Cameron, Sally:
Introduction: Understanding human trafficking. In Cameron, Sally – Newman, Edward (ed): Trafficking in Humans. Social, Cultural and Political Dimensions. United Nations University Press. Tokyo 2008.
Nieminen, Liisa:
Nais- ja ihmiskauppa ihmisoikeusongelmana. Oikeus 2005 (34); 2: 130–156.
Pellonpää, Matti:
Euroopan ihmisoikeussopimus. Gummerus Kirjapaino Oy 2005.
Pärssinen, Venla:
Uhreille myönnettävä oleskelulupa ihmiskaupan vastaisen toiminnan keino
-
na: EU:n uhdirektiivi ja siihen liittyvä hallituksen esitys kansainvälisten velvoitteiden ja suositusten valossa. Oikeus 2006 (35); 2: 178–199.
Roth, Venla:
Ihmiskaupan vastaisen toiminnan saavutuksia ja haasteita. Haaste 3/2007. Osoitteessa:
<http://www.haaste.om.fi/text/Etusivu/Lehtiarkisto/Haasteet2007/Haaste32007/1205253984677> (7.1.2011) (2007a)
Roth, Venla:
Paritusta vai ihmiskauppaa. Defensor Legis N:o 3/2007 s. 419–436. (2007b)

Roth, Venla:

Defining Human Trafficking, Identifying its victims. A Study on the Impact and Future Challenges of the International, European and Finnish Legal Responses to Prostitu-

-
tion-Related Trafficking in Human Beings.

Uniprint. Turku 2010. (2010a)

Roth, Venla:

Ihmiskaupasta suomalaisessa työelämässä. Oikeus 2010 (39); 3: 278–287.

(2010b)

SopS 71/2006

Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansa-

-
kuntien yleissopimuksen lisäpöytäkirja ihmiskaupan, erityisesti naisten ja lasten kaupan ehkäisemisestä, torjumisesta ja rankaisemisesta.

SopS 20/2004

Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastainen Yhdistyneiden Kansa-

-
kuntien yleissopimus.

SopS 60/1991

Yleissopimus lapsen oikeuksista.

SopS 63/1999

Euroopan ihmisoikeussopimus.

SopS 60/1989

Kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangais-

-
tuksen vastainen yleissopimus.

214

SopS 68/1986

Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus.

SopS 8/1976

Kansalaisyhteisöjä ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus.

SopS 6/1976

Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva yleissopimus.

SopS 33/1972

Ihmisten kaupan ja toisten prostituutiosta hyötymisen tukahduttamista koskeva yleissopimus.

SopS 37/1970

Kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva kansainvälinen yleissopimus.

SopS 17/1960

Sopimus joka koskee pakkotyön poistamista.

SopS 44/1935

Pakollista työtä koskeva yleissopimus.

Sulaimanova, Saltanat:

Trafficking in Women from the Former Soviet Union for the Purposes of Sexual Exploitation. In Amir, Delila – Beeks, Karen (ed.): Trafficking and the Global Sex Industry.

Lexington Books, Maryland 2006.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan mietintö 15/2008 vp.

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC):

The Globalization of Crime. A Transna-

-
tional Organized Crime Threat Assessment (TOCTA) 2010. Osoitteessa: http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tocta/TOCTA_Report_2010_low_res.pdf (4.1.2011)

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC): Trafficking in Persons, Analysis on Eu-

-
rope 2009.

Osoitteessa: http://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Trafficking_in_Persons_in_Europe_09.pdf (9.1.2011)

Valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen toimintasuunnitelman ohjausryhmä:

Ohjausryhmän

ehdotus ihmiskaupan vastaisen toimintasuunnitelman tarkentamiseksi 2007.

Oikeuskäytäntö

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien

Van der Müssele v. Belgia

23.11.1983

Siliadin v. Ranska 26.7.2005

Rantsev v. Kypros ja Venäjä

7.1.2010

Vireillä olevat Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tapaukset

Elisabeth Kawogo v. Yhdistynyt Kuningaskunta

C.N. v. Yhdistynyt Kuningaskunta

L.R. v. Yhdistynyt Kuningaskunta

Lilyana Sashkova Milanova ja muut v. Italia ja Bulgaria

Hovioikeudet

Turun hovioikeus 13.6.2005 nro 1496 (Hämeenlinnan käräjäoikeus 30.6.2004 nro 611)

Turun hovioikeus 14.9.2007 nro 1770 (Hämeenlinnan käräjäoikeus 9.12.2005 nro 3424)

Helsingin hovioikeus 1.3.2007 nro 722 (Helsingin käräjäoikeus 20.7.2006 nro 6857)

Helsingin hovioikeus 29.12.2009 nro 3420 (Helsingin käräjäoikeus 28.11.2008 nro 11690)

Helsingin hovioikeus 12.2.2010 nro 314 (Helsingin käräjäoikeus 9.6.2009 nro 5199)

Helsingin hovioikeus 20.12.2010 nro 3385 (Vantaan käräjäoikeus 10.7.2009 nro 2312)

Kouvolan hovioikeus 24.9.2009 nro 945 (Kotkan käräjäoikeus 9.12.2008 nro 1655)

215

Käräjäoikeudet

Helsingin käräjäoikeus 22.11.2006 nro 11223

Vantaan käräjäoikeus 13.7.2007 nro 1991

Savonlinnan käräjäoikeus 20.2.2009 nro 60 ja 29.1.2009 nro 37

Pohjanmaan käräjäoikeus 30.4.2010 nro 704

Julkisen seloste Pirkanmaan käräjäoikeuden ratkaisusta 1.11.2011 nro 6622

Muut lähteet

Edilex-uutiset 14.12.2010. Euroopan parlamentti hyväksyi ihmiskaupan estämiseen tähtäävät tiukemmat säännöt. Osoitteessa: <http://edilex.fi/uutiset/26334.html> (10.2.2011)

HEUNI: Ehdolla millä hyvänsä. Työperäinen ihmiskauppa ja ulkomaalaisten työntekijöiden

hyväksikäyttö Suomessa. Osoitteessa: [http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=Mungo](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=Taitto_67_FI)

[Blobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=Taitto_67_FI](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=Taitto_67_FI)

[- NAL_20012011.pdf&SSURIsscontext=Satellite%20Server&blobwhere=129526523305](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=Taitto_67_FI)

[6&blobheadername1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=Taitto_67_FI)

[\(12.2.2011\)](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=Taitto_67_FI)

[Keskusrikospoliisi:](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=Taitto_67_FI)

[Rikollisuuskatsaus 2011 4.1 Ihmiskauppa 15.2.2011. Vielä julkaisematon](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=Taitto_67_FI)

[\(30.3.2010\).](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=Taitto_67_FI)

[Keskusrikospoliisi:](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=Taitto_67_FI)

[Poliisi selvitti ihmiskaupan laajuutta prostituoitujen keskuudessa. 31.7.2008.](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=Taitto_67_FI)

[Osoitteessa:](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=Taitto_67_FI)

[\[http://www.poliisi.fi/poliisi/bulletin.nsf/pfbdarch/\]\(http://www.poliisi.fi/poliisi/bulletin.nsf/pfbdarch/2AD1A92E949D7E95C22574970046058B?opendocument\)](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=Taitto_67_FI)

[\[2AD1A92E949D7E95C22574970046058B?opendocument\]\(http://www.poliisi.fi/poliisi/bulletin.nsf/pfbdarch/2AD1A92E949D7E95C22574970046058B?opendocument\)](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=Taitto_67_FI)

[\(10.1.2011\)](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=Taitto_67_FI)

[Keskusrikospoliisin ihmiskauppainternetsivut](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=Taitto_67_FI)

[. Osoitteessa](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=Taitto_67_FI)

[\[http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/pages/A95AE1046BA5196FC22571ED004A67\]\(http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/pages/A95AE1046BA5196FC22571ED004A679A\)](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=Taitto_67_FI)

[\[9A\]\(http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/pages/A95AE1046BA5196FC22571ED004A679A\)](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=Taitto_67_FI)

[\(7.1.2011\).](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=Taitto_67_FI)

[Nissinen, Matti: Ihmiskauppa työelämässä – syyttäjän näkökulma. Luento Ihmiskauppa suo](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=Taitto_67_FI)

[malaisessa työelämässä -seminaarissa 3.–4.2.2011. Osoitteessa <http://www.ofm.fi/inter>](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=Taitto_67_FI)

[- min/vvt/home.nsf/headlines/2740B79FD50C3DEBC225781E00319AE9?OpenDocument](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=Taitto_67_FI)

[\(10.2.2011\).](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=Taitto_67_FI)

[Oikeusministeriön säädöshankkeet 1.9.2010.](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=Taitto_67_FI)

[Toiminta ja hallinto 69/2010. Osoitteessa: \[http://\]\(http://www.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=OMTH%2069%202010%20S%C3%A4%C3%A4d%C3%B6shankeluet\)](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=Taitto_67_FI)

[www.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=OMTH%2069%202010%20S%C3%A4%C3%A4d%C3%B6shankeluet](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=OMTH%2069%202010%20S%C3%A4%C3%A4d%C3%B6shankeluet)

[- telo%20_180%20s.pdf&SSURIsscontext=Satellite%20Server&blobwhere=12778134852](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=OMTH%2069%202010%20S%C3%A4%C3%A4d%C3%B6shankeluet)

[34&blobheadername1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=OMTH%2069%202010%20S%C3%A4%C3%A4d%C3%B6shankeluet)

[\(7.1.2010\)](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=OMTH%2069%202010%20S%C3%A4%C3%A4d%C3%B6shankeluet)

[-](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=OMTH%2069%202010%20S%C3%A4%C3%A4d%C3%B6shankeluet)

[-](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=OMTH%2069%202010%20S%C3%A4%C3%A4d%C3%B6shankeluet)

[-](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=OMTH%2069%202010%20S%C3%A4%C3%A4d%C3%B6shankeluet)

[-](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=OMTH%2069%202010%20S%C3%A4%C3%A4d%C3%B6shankeluet)

[-](http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=OMTH%2069%202010%20S%C3%A4%C3%A4d%C3%B6shankeluet)

Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 1/1989,
Rikoslain kokonaisuudistus II, Ri

-

koslakiprojektin ehdotus. Valtion painatuskeskus, 1989 (OLJ)

Ropponen, Maija:

Ihmiskaupan tunnistaminen ilmiönä. Ihmiskauppaa koskevan tunnusmerkis

-

tön soveltaminen erityisesti seksuaalisen hyväksikäytön osalta. Luento oikeusministeriön
Ihmiskaupan tunnistaminen ilmiönä -koulutustilaisuudessa Helsingissä 24.1.2011